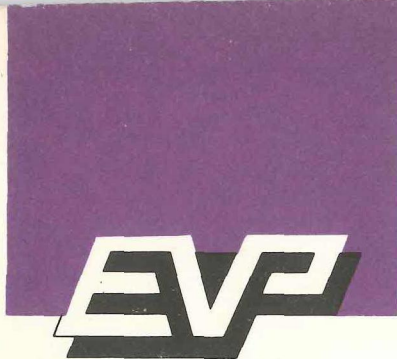

**VREDE
DOOR
GERECHTIGHEID**

VERKIEZINGSPROGRAMMA 86 - 90
OMZIELEN NAAR ELKAAR

INHOUD

pagina

I.	Vrede door Gerechtigheid	1
II.	Welzijn door Gerechtigheid	3
III.	Vrede door Samenwerking	8
IV.	Bewaren door Eerbied	17
V.	Onderwijs	23
VI.	Emancipatie	28
VII.	Cultuur	32
VIII.	Ruimtelijke Ordening, Volkshuisvesting en Verkeer en Waterstaat	34
IX.	Welzijn en Gezondheidszorg	39
X.	Landbouw en Visserij	43
XI.	Justitie	46
XII.	Rol van de Overheid	48
XIII.	Wie zal dat betalen	50
	Index	52

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

BIBLIOTHEEK RU GRONINGEN

0297 3200

EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ

JANUARI 1986

Postbus 681, 2501 CR DEN HAAG.

Bezoekadres: Noordeinde 18A, 2514 GH DEN HAAG

Gironummer: 559552 t.n.v.EVP DEN HAAG

Kostprijs: f. 2,50

(incl. verzendkosten: f. 4,—)

Hoofdstuk I

VREDE DOOR GERECHTIGHEID

Inleiding. Het gaat om mensen

In een samenleving gaat het erom, dat mensen echt samenleven, dat wil zeggen dat mensen in vrede met mensen leven. Zo'n samenleving dient dan zo gestructureerd te worden, dat een ieder een plaats in die samenleving krijgt.

De "politiek" stelt vast, hoe die structuur zal zijn. Te vaak echter wordt die structuur tot doel en wordt vergeten, dat het om mensen gaat.

Kennismaking

De EVP wil bij het politiek handelen de mens en diens omgeving centraal stellen. Dat wil zeggen dat de EVP zich wil inzetten voor een wereld, waar mensen welzijn genieten, doordat gerechtigheid geschiedt, waar mensen in vrede leven, omdat ze samenwerken en waar mensen de aarde bewaren uit eerbied voor het leven.

De EVP doet dit uit de overtuiging dat de boodschap van de Bijbel ons oproept tot verzet tegen alle onrecht en onrechtvaardigheid, maar tevens dat die boodschap een teken van hoop is op een werkelijk bevrijde wereld. In zo'n wereld zal ieder schepsel (mens, dier en plant) tot zijn recht komen.

Dat betekent een wereld:

- waar gelijkwaardigheid van mensen geldt, ongeacht sociale positie, sekse en seksuele geaardheid, ras of levensbeschouwing;
- waar men in de maatschappij uitgaat van de gedachte dat ieder naar vermogen in verantwoordelijkheid bijdraagt aan bestuur en sociaal en economisch leven;
- waar machtsstructuren, — militaire, economische, technische of administratieve — die mensen in de knel (dreigen te) brengen, worden doorbroken.

De EVP kiest de naam evangelisch, omdat zij het evangelie als inspiratiebron herkent bij het zoeken naar de weg van vrede door gerechtigheid.

De EVP is een oecumenische volkspartij, omdat zij wil opkomen voor de gehele samenleving en omdat zij een partij is, die nauw verbonden wil blijven met de mensen, die de basis van de samenleving vormen.

Welzijn door gerechtigheid

Arbeid hoort bij de mens, daarin drukt hij zijn zorg uit voor de naaste. In de samenleving biedt arbeid aan mensen een structuur, om aan dienstbaarheid, barmhartigheid en creativiteit een vorm te geven.

Tegen die achtergrond krijgt menswaardige arbeid een diepere betekenis. De EVP gaat van het standpunt uit, dat in Nederland voldoende arbeid aanwezig is. Het grote probleem van de werkloosheid is de koppeling van arbeid en inkomen. Daardoor ontstaat een maatschappelijk onderscheid tussen betaalde en onbetaalde arbeid. De EVP pleit dan ook voor het inventariseren van taken naar hun maatschappelijk nut en het op middellange termijn invoeren van basisloon.

Op kortere termijn (1990) wil de EVP een combinatie van maatregelen invoeren, te weten:

- invoeren van het Sabbatsjaar;
- arbeidstijdverkorting;
- arbeid als produktiefactor goedkoper maken;
- stimuleren van de selectieve groei.

De EVP pleit voor het stimuleren van de zgn. selectieve groei, waarbij de groei van de economie vooral ten goede komt aan werkgelegenheid, milieuverbetering, menswaardige arbeid en derde wereld.

Wat het inkomensbeleid betreft komt de EVP voor de bescherming van de laagstbetaalden op. Het verschil tussen

de inkomens mag niet worden vergroot. Door verlaging van de hoogste inkomens moet dit verschil verkleind worden.

Het welzijn van mensen heeft ook veel te maken met het beleven van verantwoordelijkheid binnen de arbeid. Daarom dient de medezeggenschap vergroot te worden.

Vrede door samenwerking

Een internationale samenleving, die vrede, veiligheid, maar bovenal gerechtigheid kent, is een rechtsorde waarbinnen mensen elkaar als medemensen en volken elkaar als broedervolken beschouwen, waar men zich verantwoordelijk voor elkaar weet en waar niet het recht van de sterkste heerst. Een voorwaarde om tot zo'n rechtsorde te komen is dat er vrede en vertrouwen tussen landen en volken heerst; een vrede die alleen door het doen van gerechtigheid bereikt kan worden.

De EVP hecht veel waarde aan het tot stand komen van zo'n rechtsorde, maar spreekt tevens uit, dat dat niet door middel van geweld bereikt kan worden; immers, geweld kan slechts vernietigen.

De ontwikkelingen in deze wereld staan sterk onder invloed van het vijandschapsdenken tussen de volken van Oost en West. De enorme bewapeningswedloop, die daarvan het gevolg is, gaat ten koste van de derde wereld. Verspilling van geld en grondstoffen jagen de rente en de grondstoffenprijzen omhoog. Dit belemmert de economische ontwikkeling van de arme landen. Bovendien leidt de rivaliteit tussen Oost en West tot bloedige conflicten in Azië, Afrika, het Midden-Oosten en Latijns-Amerika.

Waar het om de plaats van Nederland in de internationale samenleving gaat, acht de EVP het de taak van de overheid te streven naar ontspanning in de internationale verhoudingen. Het blokken, zeker als dat het risico van weder-

zijdse vernietiging inhoudt en aanvaardt, is een onaanvaardbaar struikelblok op weg naar de vrede.

Het bezitten, laat staan het gebruik van massa-vernietigingswapens kan de vrede alleen schaden en wordt dan ook door de EVP ten stelligste afgewezen.

Vrede door samenwerking betekent ook een rechtvaardiger verdeling van macht en inkomen tussen de volken. Het rijke deel van de wereld zal daarom moeten afzien van economische groei, die gericht is op grotere eigen welvaart.

Vrede door samenwerking betekent dat ook binnen de EG een beleid gevoerd wordt, dat zich richt op de ontspanning in de wereld. Bovendien moeten in Europees verband maatregelen genomen worden, die effectieve bestrijding van milieubederf garanderen.

Als ergens duidelijk moet uitkomen, dat het om mensen gaat, dan is dat wel bij de handhaving van de mensenrechten. Mensenrechten betekenen niet alleen fundamentele vrijheden om zelf keuzen te maken, maar ook het recht op eerste levensbehoeften.

Bewaren door eerbied

Als het gaat om mensen, dan gaat het ook om de aarde en alle schepselen, die haar bewonen. Zorg voor mensen betekent een goed rentmeesterschap over deze aarde. Een goede rentmeester zijn betekent eerbied voor de gehele schepping hebben. Bij alle politieke beslissingen dient de eerbied voor de schepping een belangrijk uitgangspunt te zijn.

Dat betekent dat bij allerlei beslissingen, die op een ander gebied liggen, zoals economie, toch het aspect van het milieu een rol dient te spelen. Zo pleit de EVP er voor, dat aangegeven wordt welke producten meer milieuveilig zijn en welke minder.

Ook bij het landbouwbeleid speelt het rentmeesterschap een belangrijke rol. Een doelgericht terugdringen van het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen en het oplossen van het mestafvalprobleem hebben bij de EVP een hoge prioriteit. Rentmeesterschap heeft ook alles te maken met het welzijn van dieren. De EVP wil vooral door voorlichting en beïnvloeding van consumentengedrag, maar ook door betere regelgeving het welzijn van dieren verhogen.

De keuze voor vormen van energievoorziening is van grote invloed op het leven op aarde. Naast het terugdringen van energieverstopping kiest de EVP voor uitbreiding van milieuvriendelijke en grondstofbesparende systemen en blijft zij tegen gebruik van kernenergie.

Tot slot:

In deze inleiding wordt slechts een korte samenvatting gegeven van een drietal speerpunten. Verder in dit programma worden deze punten uitgewerkt en wordt ook aangegeven wat de ideeën van de EVP zijn op andere terreinen. Echter: door dit alles loopt een rode draad, die aangeeft wat de EVP beweegt, nl. het "door ontferming bewogen" worden, zoals dat uit het evangelie naar ons overkomt.

Hoofdstuk II

WELZIJN DOOR GERECHTIGHEID

Inleiding

Een "gezonde" economie met een zo hoog mogelijk nationaal inkomen is voor de EVP geen doel op zich. Wel ziet zij een gezonde sociaal-economische ontwikkeling als middel bij uitstek om het doel, een *rechtvaardige en leefbare* wereldsamenleving, te verwezenlijken.

Het gehele sociaal-economische be-

leid moet dan ook zoveel mogelijk in het teken van dit streven staan. De wenselijkheid van economische groei is dan sterk afhankelijk van de mogelijke gevolgen. Indien groei bijvoorbeeld leidt tot een verdere vervuiling van het milieu, verspilling van grondstoffen, uitbuiting van de derde wereld of uitbreiding van de wapenwedloop, dan moet zij sterk worden afgewezen. Selectieve groei kan echter leiden tot meer werkgelegenheid, een milieuvriendelijker produktie en menswaardiger arbeid. Zij kan tevens worden aangewend, om de enorme kloof tussen arm en rijk in deze wereld enigszins te helpen dichten. Een dergelijke selectieve groei dient sterk gestimuleerd te worden.

De technologische ontwikkeling moet op een soortgelijke manier getoetst worden; het gaat om mensen.

De EVP streeft naar een economische orde, waarin een juist evenwicht wordt gevonden tussen de stimulerende, regulerende en beschermende taak van de overheid enerzijds en de vrijheid en verantwoordelijkheid van de individuele burger anderzijds.

Een centralistische, strak geleide plan-economie moet daarom worden afgewezen. Zij doet onvoldoende recht aan creativiteit, vrijheid en individuele verantwoordelijkheid van de mens, als beeldrager Gods.

Toch is voor de overheid een aanzienlijke taak weggelegd. Zij schept kaders en heeft mogelijkheden om onze economie en (samen-) leven in een positieve richting te sturen. Daarnaast heeft zij de opdracht de zwakkeren in de samenleving te beschermen.

De overheid is bij uitstek geschikt om de algemeen erkende principiële gelijkwaardigheid van mensen om te zetten in

gelijkgerechtigheid in de praktijk. Zij heeft bijvoorbeeld een belangrijke taak bij het realiseren van de gelijkgerechtigdheid op arbeid.

A. Werkgelegenheid

Arbeid is van essentieel belang voor de mens. Het geeft aan mensen een structuur om aan verantwoordelijkheid, creativiteit en dienstbaarheid een vorm te geven.

Als we arbeid op een dergelijke manier bekijken, is het duidelijk dat de huidige werkloosheid onaanvaardbaar hoog is. Vooral het ontbreken van een hoopvoller toekomstperspectief laat zien, dat het werkgelegenheidsbeleid dat de laatste jaren is gevoerd, volstrekt ontoereikend is. De EVP wil ernst maken met het grondwettelijk recht op arbeid.

Tot nu toe wordt alleen die arbeid erkend en betaald, welke bijdraagt tot ons Nationaal Inkomen en onze welvaart doet groeien. Uit het voorgaande mag blijken, dat de EVP dit een te beperkte definitie vindt. Op lange termijn beschouwt de EVP de loskoppeling van arbeid en inkomen dan ook als wenselijk en onvermijdelijk. Daarom neemt het streven naar het invoeren van een basisinkomen een belangrijke plaats in.

Het invoeren van een basisinkomen op middellange termijn biedt echter onvoldoende perspectief voor de huidige werklozen. Daarom wil de EVP zich sterk maken voor een intensieve werkloosheidsbestrijding.

Met de volgende combinatie van maatregelen kan de werkloosheid in 1990 tot een meer aanvaardbaar niveau zijn teruggebracht:

- Invoeren Sabbatsjaar;
- arbeidstijdverkorting tot 32 uur;
- arbeid als productiefactor goedkoper maken;
- stimuleren van selectieve groei.

Invoeren Sabbatsjaar

Eens in de zeven jaar moet iedere werkende de kans krijgen een sabbatsjaar op te nemen. Dat jaar wordt hem een inkomen gegarandeerd en het kan naar ieders eigen bevinden ingevuld worden.

Na dat jaar kan deze sabbat-genier zijn arbeidsplaats weer innemen. De openvallende 1-jaars-vacature wordt vervuld door een sabbat-vervanger, wiens inkomen afhankelijk is van de functie die hij inneemt. Inwerkperiodes met behoud van, of toeslag op de uitkering, moeten de overname bedrijfs-organisatorisch mogelijk maken.

Het uitvoeren van dit idee kost relatief weinig (de uitkering verschuift doorgaans van sabbat-vervanger naar sabbat-genier) en biedt aanzienlijke voordelen:

De werkloosheid kan belangrijk worden teruggedrongen en de huidige langdurige werklozen kunnen makkelijker arbeidservaring opdoen. Tevens wordt het traditionele arbeidsethos doorbroken en is een soepeler overgang naar een basisinkomen mogelijk.

Arbeidstijdverkorting

Een herverdeling van betaalde en onbetaalde arbeid is van essentieel belang. De overheid moet als grootste werkgever het voorbeeld geven en naar een werkweek van 32 uur in 1990 streven. Aangezien de belangen van werkgevers en werknemers in de marktsector niet parallel lopen met de belangen van werklozen, zal ATV daar sterk moeten worden gestimuleerd.

Verlaging arbeidskosten

In het huidige stelsel drukken de kosten van de sociale zekerheid eenzijdig op de productiefactor arbeid. Het scheppen of instandhouden van werkgelegenheid

wordt zo min of meer gestraft. Dit is voor de EVP niet acceptabel.

1. Er dient op korte termijn gestart te worden met het op beperkte schaal invoeren van een sabbatsjaar. De ervaring, die hierbij wordt opgedaan, kan gebruikt worden bij het onderzoek naar de resultaten en effecten van volledige invoering.
2. Een gemiddelde arbeidstijdverkorting tot 32 uur in 1990 moet door de overheid sterk gestimuleerd worden, o.a. door fiscale maatregelen.
3. Een flexibele invoering van ATV moet als uitgangspunt gelden. Een verlenging van de bedrijfstijd en een voorlopige uitzonderingspositie voor relatief schaarse beroepen vergroten de ruimte voor ATV.
4. De verlof-faciliteiten, zoals ouderschaps-, zwangerschaps- en educatief verlof moeten worden uitgebreid; deeltijd- en duo-banen moeten worden bevorderd.
5. Een verdere ontmoediging van overwerk is noodzakelijk.
6. Wettelijke en andere belemmeringen met betrekking tot het werken in deeltijd, o.a. op het gebied van de sociale zekerheid en de rechtspositie, moeten worden weggenomen.
7. Het BTW-tarief op diensten van het midden- en kleinbedrijf moet verlaagd worden.
8. Er moet een lastenverschuiving gerealiseerd worden van arbeid naar kapitaal. Sociale premies worden voortaan over het gehele produkt geheven en dus niet alleen over het arbeidsdeel.
9. Het bruto-netto traject van de inkomens minimum en modaal moet verkleind worden. Met deze maatregelen wil de EVP het volgende bereiken:
 - De produktiefactor arbeid wordt goedkoper, zonder dat de koopkracht van de betrokkenen wordt aan-

getast. Het overgrote deel (meer dan 75%) van de huidige werklozen is on- of laaggeschoold. Vooral zij zullen van deze maatregel kunnen profiteren.

— De oorzaak van het ontstaan van het zwarte circuit wordt voor een deel weggenomen. Door de bestrijding van dit zwarte circuit worden het beschikbare werk en inkomen eerlijker verdeeld.

B. Stimuleren van selectieve groei

Economische groei is niet het doel waar de EVP naar streeft. Wel kan die groei, mits selectief, een middel zijn om een rechtvaardige en houdbare samenleving dichterbij te brengen. Het overheidsbeleid moet dat einddoel centraal stellen, om zo de wenselijkheid van de verschillende groeimogelijkheden te beoordelen. Bij de afweging zal geprobeerd moeten worden alle kosten (dus ook de sociale en maatschappelijke kosten zoals vervuiling), door te berekenen.

1. De stimuleringsmaatregelen van de overheid zullen een selectieve groei moeten veroorzaken. De EVP denkt daarbij aan:
 - investeringen ter verbetering van het openbaar vervoer;
 - investeringen ter bestrijding van milieuvervuiling, vooral op het gebied van bodemsanering;
 - investeringen gericht op energiebesparingen en ontwikkeling van natuurlijke energiebronnen;
 - investeringen die het hergebruik van grondstoffen bevorderen;
 - investeringen ten behoeve van achterstandregio's;
 - het instellen van een conversiefonds om omschakeling van wapenindustrie naar civiele industrie mogelijk te maken.

C. Inkomen

Een mens heeft recht op een menswaardig bestaan. Dit impliceert dat een ieder recht heeft op een basisinkomen. Er zijn mensen, die aan het verwerven van inkomen uit arbeid niet toekomen (bejaarden, gehandicapten, werklozen, enz.) De samenleving behoort hen een inkomen te garanderen. Inkomen en inkomensdeling hebben met de Bijbelse grondmotieven van gerechtigheid en naastenliefde te maken.

Grote ongelijkheid in inkomens betekent vaak verschil in macht en aanzien. Het suggereert ook waardeverschillen tussen mensen. Het mechanisme van vraag en aanbod van arbeid dient t.a.v. de inkomensvorming getoetst en beheerst te worden vanuit het gezichtspunt van rechtvaardigheid en menswaardigheid.

Het beleid van de laatste jaren heeft de afstand tussen de inkomens alleen maar vergroot. Met name de mensen met de laagste inkomens (uitkeringstrékkers) hebben onevenredig moeten inleveren.

1. Behoud van koopkracht voor de minimumlonen;
2. Herstel van de koppeling tussen minimum inkomens en de gemiddelde loonontwikkeling.
3. Naast een wettelijk minimum-loon dient er een wettelijk maximum-inkomen vastgesteld te worden.
4. Het uitkeringsniveau van werknemers-verzekeringen moet op 75% worden vastgelegd, afgezien van een ingebouwd maximum en minimum.
5. In de komende kabinetsperiode dienen de effecten en kosten van het invoeren van een basis-inkomen diepgaand bestudeerd te worden.
6. Er kan alvast een begin worden gemaakt met het loskoppelen van arbeid en inkomen, bijv. door het invoeren van een gedeeltelijk basisinkomen

(W.R.R.-voorstel "Waarborgen voor zekerheid"). Een andere mogelijkheid is een geleidelijke uitbreiding van de werkingssfeer van zowel AOW als Kinderbijslagwet. Door steeds nieuwe leeftijdsgroepen recht te geven op een basisinkomen, kan het invoeren zonder schokken verlopen.

7. Het recht op een volledig basisinkomen voor iedereen moet in 2000 gerealiseerd zijn.
8. Naast de eerder genoemde maatregelen wil de EVP het onevenredig inleveren van uitkeringsgerechtigden terugdringen en in de toekomst voorkomen door:
 - Niet door laten gaan van het stelsel herziening sociale wetgeving.
 - Structureel verwerken van de zgn. "eenmalige uitkering" in de uitkeringshoogte.
 - Het ombouwen van de huursubsidie naar een woonlastensubsidie (Zie VIII.B.5).
9. De intimiderende en vernederende controle-maatregelen, zoals veroorzaakt door de voordeurdelersregeling worden veroordeeld. De voordeurdelersregeling dient mede daarom te worden afgeschaft.
10. Bij beslissingen op sociaal-economisch beleid dient de overheid meer dan in de afgelopen jaren overleg te plegen met de vakbeweging.

D. Medezeggenschap

De beleving van verantwoordelijkheid binnen de arbeid is volgens de EVP fundamenteel voor ieder mens. Hij moet tijdens zijn arbeid volwaardig mens kunnen zijn, d.w.z. zijn kwaliteiten zoveel mogelijk kunnen ontplooiën.

Verantwoordelijkheid krijgt gestalte in de inspraak- en medezeggenschapsmogelijkheden; niet alleen voor wat betreft aard en inhoud van de eigen werksituatie, maar ook voor doelstellingen en beleid van de instelling/onderneming.

De verantwoordelijkheid voor het bedrijf ligt met name bij de direct betrokkenen, te weten werknemers en werkgevers. Beslissingen binnen bedrijven kunnen echter rechtstreeks gevolgen hebben voor de directe omgeving. De EVP pleit dan ook voor een betrokkenheid van de omgeving bij de bedrijven.

Weliswaar is de inspraak van werknemers tengevolge van de wet op de ondernemingsraden formeel toegenomen, toch is er van echte medeverantwoordelijkheid nog geen sprake. De invloed van werknemers dient zich ook uit te strekken tot het beleid van de onderneming. Ook de samenstelling van de raad van commissarissen dient uit te gaan van meer betrokkenheid van werknemers en directe omgeving.

1. Er dient medebeslissingsrecht te komen voor werknemers in de volgende zaken:
 - invoeren van nieuwe technologieën;
 - herverdeling van arbeid;
 - produktkeuzen, investeringen en winstbesteding;
 - vervulling van leidinggevende functies.
2. Minimaal de helft van de leden van de Raad van Commissarissen dient door de werknemers aangewezen te worden, terwijl het lidmaatschap van een maatschappelijke vertegenwoordiger (bijv. van de lagere overheid) bevorderd dient te worden.
3. Een reglement voor het werkoverleg, waarin de rechten van alle werknemers om mee te beslissen over de eigen werksituatie binnen het bedrijfsgeheel zijn vastgelegd, dient verplicht te worden gesteld.
4. Voor elk bedrijf, coöperatie of instelling met minder dan 35 werknemers

dient er ook een wettelijke regeling te komen, waarin het recht op inspraak en medezeggenschap in het beleid is vastgelegd.

5. De rechten, die de Wet op de Ondernemingsraden toekent aan ondernemingsraden in bedrijven, dienen zoveel mogelijk eveneens te worden toegekend aan werknemers-vertegenwoordigers bij de overheid. (Dienstcommissies, medezeggenschapscommissies e.d.).
6. Commissariaten van ondernemingen zijn onverenigbaar met het lidmaatschap van de Tweede Kamer, van Colleges van Gedeputeerde Staten, Colleges van Burgemeester en Wethouders en een functie binnen het Kabinet.
7. Er moet een nieuwe rechtsvorm komen, toegesneden op arbeiderszelfbestuur: de Sociale Coöperatie. Behalve een reserve voor individuele en coöperatieve belangen, zal deze ook een sociale reserve moeten aanhouden (voor het algemeen belang).
8. Arbeiderszelfbestuur moet gestimuleerd worden door tegemoetkomingen in de financiële sfeer, in de vorm van aankoopsubsidies en een verlaging van het tarief voor de vennootschapsbelasting voor bedrijven met arbeiderszelfbestuur.
9. In de faillissementswetgeving moet een figuur gecreëerd worden, waardoor voortzetting van het bedrijf door de werknemers vergemakkelijkt wordt.
10. Onderzocht moet worden, of het wenselijk is dat beslissingen, die het algemeen belang raken, in het vervolg getoetst worden. Gedacht kan worden aan het vervangen van de

winstbelasting door een aantal aandelen voor de gemeenschap.

11. De arbeidsomstandighedenwet dient met voortvarendheid te worden ingevoerd en wel uiterlijk 1990 te worden afgerond.

12. Er dient een regeling te komen voor gewetensbezwaarden, die door de aard van hun werk in gewetensnood komen.

E. Consumentenbeleid

1. Onderzocht moet worden, in hoeverre grondstofverspillende bedrijven verplicht kunnen worden gesteld een bepaald percentage van een winst in een fonds te storten, dat gebruikt wordt om onderzoek te plegen naar minder verspillende produktiemethoden.

2. De produktie-informatie moet aantrekkelijk worden uitgebreid. Er moet gestreefd worden naar een toestand, waarin kritisch consumeren mogelijk wordt. Dit zou kunnen door het instellen van een witmerk.

Witte ondernemingen/produkten zijn ondernemingen/produkten die slechts in geringe mate de veroorzaker zijn van lucht-, water- en bodemverontreiniging (a).

In een later stadium moeten andere aspecten in de selectie worden betrokken, zoals:

b. de mate van gebruik van niet-vervangbare grondstoffen;

c. de hoeveelheid energieverbruik;

d. de mate van democratisering/werkomstandigheden;

e. oorsprong (bijv. uit welk land wordt de grondstof geïmporteerd) en doel (naar welk land wordt het eind-

produkt geëxporteerd en waar wordt het voor gebruikt) van het produkt.

Hoofdstuk III

VREDE DOOR SAMENWERKING

Inleiding

Een internationale samenleving van mensen, waarbinnen gerechtigheid de norm is en waar dus vrede kan heersen tussen de volken, waar vertrouwen en solidariteit de plaats innemen van wantrouwen, machtsmisbruik en onderdrukking, vraagt om een internationale rechtsorde.

In zulk een rechtsorde dienen de volkeren elkaar te erkennen als gelijkberechte partners, de handhaving van de mensenrechten gewaarborgd te worden en het machtsdenken (politiek, economisch en militair) te worden afgewezen.

In een dergelijke samenleving zal bij de groei van het wederzijds vertrouwen de rechtshandhaving steeds minder een militair karakter dragen en steeds meer politiek van aard worden.

A. Buitenlands beleid

Het buitenlands beleid zal zich krachtig moeten inzetten voor de totstandkoming of versterking van een internationale rechtsorde. Hiervoor zijn diverse methodes beschikbaar, o.a. diplomatiek overleg, culturele contacten en wetenschappelijke en economische samenwerking. Hierdoor kan ruimte ontstaan voor vertrouwen, begrip en verbondenheid tussen de volkeren.

Echte contacten tussen volkeren kunnen alleen goed gelegd worden, als dit gepaard gaat met inter-menselijke contacten. Door intensieve uitwisseling van verschillende categorieën personen en groepen (inclusief militairen) kan een

vijanddenken verminderd en een blokdenken doorbroken worden.

1. Nederland dient zich in te zetten voor een internationale rechtsorde, zoals hierboven omschreven. Een dergelijke rechtsorde dient gehandhaafd te worden door een wereldomvattend orgaan, zoals de Verenigde Naties er één is.
2. Nederland dient een actieve rol te spelen door zelf met initiatieven te komen binnen bestaande internationale organen, zoals de VN en de EG.
3. Er dient een permanent orgaan te komen van overleg en samenwerking tussen regeringen en parlementen uit de landen van geheel Europa, zowel gebonden als niet gebonden. Binnen dit orgaan dienen afspraken te worden gemaakt, teneinde mogelijke geschillen vreedzaam op te lossen.
4. Culturele uitwisseling van verschillende bevolkingsgroepen, met name ook van jongeren, moet sterk worden bevorderd, om op die wijze het wederzijdse beeld van volken, bijv. in Oost- en West-Europa, te verbeteren. Hierbij kan het gebruik van Esperanto een bijdrage leveren.
5. Om de ontspanning te bevorderen zal Nederland tevens met kracht werken aan een strikte naleving van de Slot-acte van Helsinki t.a.v. alle drie punten, te weten culturele, veiligheids- en economische aspecten.
6. De Nederlandse regering dient een fonds op te richten ter stimulering van contacten met Oost-Europa, gericht op verbetering van de verstandhouding tussen personen, groepen en organisaties, welke recht doet aan de geest van de Helsinki-accorden. Dit fonds dient uit de algemene middelen gefinancierd te worden.

B. Europese Gemeenschap

Nederland moet zich inzetten voor een EG-beleid, dat meewerkt aan de hoognodige ontspanning in de wereld door zich te richten op verbetering van de economische groei door eigen ontwikkeling van de ontwikkelingslanden en niet op het veiligstellen van eigen economische groei en welvaart.

Het economisch beleid moet erop gericht zijn, dat overproductie voorkomen wordt. Dit houdt in: een betere beheersing van de landbouw en veeteelt, geen overbevissing en géén industriële overproductie.

Milieu-vraagstukken zijn veelal grensoverschrijdend, daarom moet in de EG een effectief milieubeleid ontwikkeld worden.

Indien bovenstaand beleid wordt gevoerd, verdient versterking van de EG, zowel in politiek als in bestuurlijk en structureel opzicht, aanbeveling.

1. Nederland dient zich in te zetten voor een democratisering van de EG. De bevoegdheden van het Europees Parlement moeten dan ook aanzienlijk worden uitgebreid.
2. *Multinationals*
Verdergaande wettelijke richtlijnen zullen ontworpen moeten worden, om ongewenste machtsvorming en fusies te voorkomen.
Het statuut van een Europese naamloze vennootschap moet spoedig van kracht worden, zodat een uniform rechtskader tot stand komt en de werknemers van de betrokken ondernemingen in staat worden gesteld, hun medezeggenschapsrechten over de nationale grenzen heen uit te oefenen.

3. Nederland moet aandringen op een effectiever Europees milieu-beleid, met name op het gebied van "zure regen" en lozing van afvalstoffen in rivieren en de Noordzee.

4. Nederland dient zich in te zetten voor een Europese aanpak van het terugdringen van het autogebruik, door het gebruik van de auto te belasten in plaats van het bezit.

C. Mensenrechten

Om te voorkomen dat mensen binen machtsstructuren in de knel dreigen te komen, is handhaving van de mensenrechten eerste vereiste. Ieder mens hoort minimaal voorzien te zijn van zijn eerste levensbehoeften, moet zich in vrijheid kunnen ontplooien en mee kunnen beslissen in de samenleving.

Daarom zal Nederland naast het zich inzetten voor "vrede door samenwerking" de handhaving van de mensenrechten, die zowel de fundamentele vrijheden van mensen betreffen als wel het recht op basisvoorzieningen (zgn. liberale en sociale mensenrechten) krachtig moeten bevorderen. Bescherming van de mens behoort een belangrijk en geïntegreerd onderdeel van het buitenlands en ontwikkelingsbeleid te zijn. Actief verzet tegen elke schending van mensenrechten, waar ook ter wereld, is een vereiste. Wijken voor enige vorm van chantage kan daarbij niet worden gedoogd.

1. Naleving en uitbreiding van internationale accoorden inzake mensenrechten dienen te worden nagestreefd en gepropageerd, om een rechtvaardige maatschappij te realiseren.

2. Ten aanzien van die landen, waarmee wij bijzondere culturele, politieke of economische betrekkingen onderhouden, kunnen deze betrekkingen gebruikt worden voor de handhaving

van de mensenrechten. Zo zal Nederland haar betrekkingen moeten gebruiken en zo nodig herzien, zolang de repressieve houding in Indonesië voortduurt.

3. Tegen landen, waar op grond van het daar heersende systeem stelselmatig mensenrechten worden geschonden, kan tot economische sancties worden overgegaan. Zo is t.a.v. de republiek Zuid-Afrika een onverwijld instellen van een verbod op nieuwe investeringen in dat land door Nederlandse bedrijven vereist, evenals het deelnemen aan c.q. eenzijdig instellen van een olieboycot en een wapenembargo. Op naleving van deze maatregelen moet nauwlettend worden toegezien. Waar mogelijk zal steun verleend moeten worden aan bevrijdingsbewegingen in Zuidelijk Afrika, die zich inzetten voor een samenleving, gebaseerd op vrede door gerechtigheid.

4. In de Universele Verklaring van de rechten van de mens dient een bepaling te worden opgenomen, die het recht waarborgt op leven volgens de eigen seksuele geaardheid.

D. Midden-Oosten

Voorzover Nederland invloed kan uitoefenen op een duurzame vredesregeling in het Midden-Oosten, dient de regering uit te gaan van de primaire voorwaarden dat zo'n regeling altijd gebaseerd zal moeten zijn op erkenning van het bestaansrecht van de staat Israël zowel als op erkenning van het recht op zelfbeschikking van het Palestijnse volk; voorts zal zij er in die contacten op aan kunnen dringen alles na te laten, wat met die primaire voorwaarden in strijd is.

1. Nederland zal, eventueel tezamen met haar Europese partners, in bi- en multilateraal verkeer telkenmale de be-

trokken landen wijzen op hun verantwoordelijkheid t.a.v. een duurzame politieke oplossing van het vraagstuk rond het recht op zelfbeschikking van het Palestijnse volk.

Hierbij gaat zij uit van de volgende noodzakelijke stappen:

- erkenning van de rechten van het Palestijnse volk, in het bijzonder het recht op een eigen staat;
- erkenning van de staat Israël door de Arabische landen en de PLO;
- het ontwerpen van een voor alle partijen aanvaardbare regeling voor de stad Jeruzalem;
- het beëindigen van het bestaande beleid van Israël, gericht op annexatie van de Westelijke Jordaanoever;
- het betrekken van alle betrokken partijen, incl. Syrië en de SU, bij een eventuele vredesregeling.

2. De Nederlandse regering erkent de PLO als vertegenwoordiger van het Palestijnse volk.
3. Nederland zal al het mogelijke in het werk stellen, om tot een internationale vredesconferentie met betrekking tot het Midden-Oosten te komen.

E. Midden-Amerika en Afghanistan

Midden-Amerika en Afghanistan zijn slechts twee van de vele plaatsen op aarde, waar de "koude oorlog" slachtoffers eist. Het doorbreken van het blokdenken is een eerste vereiste voor het terugdringen van deze oorlogen.

De EVP is ervan overtuigd, dat de problemen in Midden-Amerika in hoofdzaak veroorzaakt worden door de sociale achterstelling van grote groepen in de bevolking van die landen. Deze overtuiging overbrengen naar het "eigen" blok dient met kracht te worden nagestreefd.

1. Nederland zal initiatieven, zoals die door de Latijns Amerikaanse landen

in het Contadora-overleg genomen worden daadwerkelijk ondersteunen. Dit zal zij doen door o.a.:

- druk op de V.S. uit te oefenen het gesprek met Nicaragua te heropenen;
- regeringen van buiten de regio op te roepen hun militaire betrokkenheid in Midden-Amerika te staken, waaronder het houden van gezamenlijke militaire oefeningen;
- de Contadora aan te bieden op verzoek waarnemers of een vredesmacht te sturen voor de controle van een eventueel te sluiten Akkoord.

2. De economische blokkade van de V.S. t.o.v. Nicaragua dient te worden opgeheven. Zolang dit nog niet het geval is, zal Nederland, waar mogelijk, door hulp en stimuleringsbeleid de gevolgen van de blokkade verzachten.
3. Nederland zal alle mogelijkheden — met voorkoming van het versterken van het blokdenken — moeten aanwenden om de strijd in Afghanistan te beëindigen.

F. De Verenigde Naties

Nederland zet zich ervoor in, dat de Verenigde Naties kunnen uitgroeien tot een wereldomvattend orgaan dat de internationale rechtsorde kan handhaven, zorg draagt voor gerechtigheid, vrede en veiligheid voor alle volken. Dit belang prevaleert boven de belangen van afzonderlijke landen en blokken, dus ook boven dat van Nederland, EG of NAVO.

De prioriteit voor de totstandkoming van een krachtige volkerenorganisatie komt ook tot uitdrukking in de steun, o.a. financieel, die Nederland geeft aan organisaties als WHO, UNICEF en FAO.

Slechts wanneer in een orgaan of instelling van de VN in ernstige mate en naar redelijkerwijs moet worden aangenomen dat definitief de belangenstrijd

tussen landen of blokken de ontwikkeling van de VN tot een krachtige volkerenorganisatie frustreert, stelt Nederland zijn steun ter discussie.

1. Nederland dient in principe de bereidheid te hebben:

- nationale bevoegdheden af te staan;
- een bijdrage te leveren aan de politietaken van de VN, zoals die, zij het zeer onvolkomen, gestalte krijgt in de VN-vredesmachtingen;
- zich te houden aan besluiten en resoluties, die in de VN zijn genomen, respectievelijk aanvaard.

2. Nederland dient te bevorderen, dat het vetorecht, waarmee enkele landen internationale besluiten kunnen blokkeren, wordt afgebouwd.

G. Defensie

Willen de volkeren in vrede en veiligheid en zonder geweld met elkander kunnen samenleven, in vertrouwen op de internationale rechtsorde, dan zal de naleving van deze rechtsorde moeten worden gecontroleerd en zo nodig moeten worden afgedwongen.

Hiertoe is een krachtige volkerenorganisatie nodig, die in eerste instantie tot taak heeft de dialoog tussen de staten in stand te houden en bij dreigende conflicten een vreedzame oplossing tot stand te brengen. Deze volkerenorganisatie zal verder als enige over een veiligheidsapparaat kunnen beschikken, waarin alle staten hun aandeel moeten leveren. Dit om de naleving van de internationale rechtsorde te kunnen controleren en in het uiterste geval te kunnen afdwingen.

Omdat de huidige situatie nog ver van die situatie van "vrede door gerechtigheid" verwijderd is, zal Nederland zowel in zijn buitenlands- als in zijn defensiebeleid door het nemen van de nodige initiatieven met kracht moeten streven

naar het bereiken van zo'n situatie. Het beleid zal in de komende jaren duidelijk gericht moeten worden op het weg nemen van drijfveren en oorzaken van de bewapeningswedloop (bv. vijandsdenken, militair-industrieel complex, verschillende maatschappelijke systemen), zodat de opstuwung van de bewapening kan worden omgebogen naar vermindering van de bewapening.

De EVP vindt de produktie, het bezit en gebruik van massavernietigingswapens uit moreel en ethisch oogpunt onaanvaardbaar, want ze zijn op geen enkele manier te rijmen met Gods heilsplan voor deze wereld.

Zij verwerpt daarom produktie, gebruik en bezit van nucleaire, bacteriologische en chemische wapens, maar ook van conventionele wapens en strijdmethoden, die in hun uitwerking met ABC-wapens te vergelijken zijn. Het bezit van dergelijke wapens is een stimulans voor de bewapeningswedloop, doordat het het wantrouwen versterkt en dient ook daarom te worden afgewezen.

Het streven naar een grotere West-europese rol in het westerse veiligheidsbeleid, zoals dat ondermeer gestalte krijgt in de reactivering van de Westeuropese Unie, dient kritisch te worden gezien.

Een zelfstandiger Westeuropees veiligheidsbeleid kan voordelen bieden, maar ook ernstige nadelen.

Voordelen kunnen zijn:

- een grotere Europese inbreng bij onderhandelingen, zodat niet de beide supermachten over en zonder Europa beslissen en er tevens een betere sfeer tussen de gesprekspartners kan bestaan;
- minder sterke afhankelijkheid van de VS.

Nadelen kunnen zijn:

- het ontstaan van een nieuwe supermacht, met nieuwe stimulansen voor de wapenwedloop en andere gevaren;
- destabilisatie in de periode dat West-Europa en de VS de banden losser maken.

Het dogma dat het lidmaatschap van de NAVO de hoeksteen van het veiligheidsbeleid is, moet worden verworpen. De NAVO is namelijk net als het Warschau-Pakt, een organisatie waaraan, naast het mogelijke voordeel van oorlogsvoorkoming door handhaving van een zeker machts-evenwicht, belangrijke nadelen kleven. Te denken valt aan het volgende:

- NAVO en Warschau-Pakt geven gestalte aan blokdenken en vijanddenken. Hun bestaan draagt bij aan de verstar- ring, die in de oost-west-verhouding is opgetreden, en die een belemmering vormt voor de totstandkoming van een situatie van duurzame vrede en echte veiligheid, en de opheffing van de deling van Europa.
 - De NAVO bestendigt de economische machtspositie van de westerse landen. Haar bestaan is een belemmering voor de totstandkoming van een rechtvaardige internationale economische or- dening.
1. Naast de algemene afwijzing van mas- savernietigingswapens moet Neder- land, zo lang deze nog bestaan, vooral strijden tegen de meest bedreigende ontwikkelingen. Dit betekent:
 - afwijzen van ontwikkeling en op- stelling van wapens, die geschikt zijn voor het bij verrassing uitschakelen van de wapensystemen van de tegen- stander (first strike wapens), zoals de Pershing II;
 - strijd tegen het autonome karak- ter van de bewapeningswedloop, be- lichaamd in de macht van mensen en groepen, die belang hebben bij het in

stand houden van de wapenwedloop;

- afwijzen van technologieën, die nieuwe impulsen geven aan de wapen- wedloop of een van beide partijen in een ondergeschikte positie dreigen te brengen. Zo dient Nederland zich te keren tegen het "strategisch defen- sie initiatief" van president Reagan ("star-wars-plannen").

Er moet met kracht geprobeerd wor- den te voorkomen, dat deze plannen worden doorgezet en dat (andere) landen er aan mee gaan doen;

- verzet tegen nieuwe plannen voor de NAVO-strategie, zoals het FOFA- concept en het Air Land Battle-plan, die de mogelijkheden van een NAVO- aanval bevorderen of tenminste open- houden;
- afkeuren van het streven naar mili- taire superioriteit.

2. Een Europese kernmacht dient te worden afgewezen.

Het doel van een West-Europese vei- ligheidspolitiek dient te zijn een neu- traal Europa, zonder massavernieti- gingswapens, zonder legers of wapens in landen, die niet het eigen land zijn en waar volken in vrijheid hun eigen keuzen maken.

3. Nederland zal de plaatsing van zgn. middellange afstandswapens in Ne- derland dienen af te wijzen en geen verantwoordelijkheid te aanvaarden, noch voor de produktie ervan, noch voor de plaatsing elders in West-Euro- pa. Nederland zal tevens met kracht moeten pogen de andere West-Euro- pese landen op hun beslissing om tot plaatsing over te gaan, te laten terug- komen.

4. Voorts zullen in de komende vier jaar de in Nederland opgeslagen kernwa- pens verwijderd moeten worden. Bo- vendien zal direct een begin gemaakt moeten worden met de afstoting van

alle door Nederland op zich genomen kerntaken.

5. Als de NAVO blijft handelen in strijd met de eerder beschreven uitgangspunten, moet een lidmaatschap van Nederland van deze verdragsorganisatie ter discussie gesteld worden.

Nederland dient stappen te ondernemen zich los te maken van de militaire tak binnen de NAVO tenzij:

- tussen NAVO en Warschau-pakt een niet-aanvalsverdrag wordt gesloten;

- de NAVO een "no-first-use" verklaring aflegt;

- de NAVO haar huidige strategie ombuigt tot een strategie die zich kenmerkt door een duidelijk defensief karakter en

- de NAVO zich zal inzetten voor kernwapenvrije zones in Europa.

Vooralsnog blijft Nederland de NAVO gebruiken als een politiek overleg-orgaan. Daarbij zal zij haar positie optimaal benutten om de NAVO in te kaderen in haar streven naar een vreedzame wereldorde.

6. Nederland zal buiten de NAVO om initiatieven moeten nemen, die de ontspanning dienen, bijv. bilaterale contacten met Oost-Europese landen.

7. Zolang Nederland nog beschikt over een krijgsmacht, dient de dienstplicht gehandhaafd te worden. De militaire dienstplicht behoort onderdeel te worden van een nog in te stellen Algemene Maatschappelijke Dienstplicht (A.M.D.) voor jongens en meisjes uit bepaalde leeftijdsgroepen.

De A.M.D. kan vervuld worden (bij organisaties die actief zijn) op een groot aantal terreinen.

Hierbij valt te denken aan o.a.:

- vredes- en milieu-organisaties;
- ontwikkelingswerk;
- buurt- en clubhuiswerk;

- politie en brandweer;
- politieke partijen.

De A.M.D. mag niet ten koste gaan van arbeidsplaatsen. De vergoedingen en inhoudingen zijn voor iedereen gelijk. De duur van de A.M.D. is 1 jaar. Zolang de A.M.D. nog niet bestaat, vindt de EVP, dat het huidige beleid t.a.v. gewetensbezwaarden zodanig veranderd dient te worden, dat de duur van de vervangende dienstplicht even lang is als de duur van de militaire dienstplicht. Verder moeten de mogelijkheden voor vervulling van de vervangende dienst, die aansluit bij de motieven om dienst te weigeren, worden vergroot.

8. Het dient binnen de krijgsmacht mogelijk te zijn, taken, die verband houden met massavernietigingswapens, te weigeren. Een voorbeeld hiervan is de Site-wacht.

9. Er dient een zodanige regeling te komen dat zij, die op grond van onoverkomelijke gewetensbezwaren niet langer binnen de krijgsmacht hun taak kunnen vervullen, op een sociaal verantwoorde wijze deze krijgsmacht kunnen verlaten.

10. Degenen, die een opleiding volgen/hebben gevolgd tot een geestelijk ambt, behoren ook onder de dienstplicht te vallen.

11. Nederland zal zich inzetten voor een vermindering van en een doeltreffende controle op de internationale wapenhandel. Het sociaal-economisch beleid zal er verder op gericht moeten zijn, de rol van de Nederlandse industrie in deze internationale wapenhandel terug te dringen. Tevens zal een actief en creatief conversiebeleid (omschakeling van oorlogs- op vredes-industrie) gevoerd moeten wor-

den, teneinde onze afhankelijkheid van militaire produkten te vermindere-
ren en zodoende één van de drijfve-
ren achter de bewapeningswedloop
weg te nemen.

12. De Nationale Defensie-begroting dient de komende vier jaar met minimaal 1% per jaar te worden verlaagd.
13. Het moet mogelijk worden, het deel van de belastingen, dat kan worden aangemerkt als "defensiebelasting", te weigeren. Daartoe dient een vredesfonds te worden ingesteld, waarin de geweigerde belasting gestort kan worden.
14. In het algemeen zal speciale aandacht en de daarvoor benodigde financiering moeten worden gegeven aan de versterking van de geestelijke weerbaarheid, aan de voorlichting over, de opbouw van en de uitwerking van mogelijke vormen van geweldloze conflictoplossing en sociale verdediging.

H. Ontwikkelingssamenwerking

Vrede door gerechtigheid vindt o.a. plaats door ieder mens te bevrijden van armoede en honger, rechteloosheid en uitbuiting. De fundamentele oorzaken hiervan in de wereld liggen in de oneerlijke verdeling van kennis, macht en bezit.

Om ieder mens in zijn of haar basisbehoefte te voorzien, zijnde: voldoende voedsel, basisgezondheidszorg, onderwijs en ontplooiingsmogelijkheden voor iedereen, tracht de EVP de noodzakelijke veranderingen met democratische middelen te bereiken: ontwikkelingssamenwerking mag niet los gezien worden van Nederlandse vraagstukken. Dit houdt in, dat bij besluitvorming met betrekking tot het oplossen van Nederlandse

interne problemen rekening gehouden moet worden met de gevolgen voor de derde wereld.

1. Een echte dialoog met de Derde Wereld dient weer op gang gebracht te worden, o.m. door met nieuwe initiatieven te komen t.a.v. een Nieuwe Internationale Orde. Nederland zal zich inspannen de publieke opinie, vooral in rijke landen, van deze noodzaak te overtuigen. Daarom verdient het NCO onze volledige steun en wordt betutteling door regering en parlement veroordeeld. Nederland zal initiatieven dienen te ontplooiën, om te komen tot een "proeftuin", waarbinnen enkele Eerste en Tweede Wereldlanden onderdelen van de nieuwe economische orde in praktijk brengen.
2. Het recht voor alle landen, zich te ontwikkelen naar eigen aard en cultuur — met uiteraard eerbiediging van de mensenrechten — dient erkend te worden.
3. De scheefgegroeide internationale verhoudingen, in de eerste plaats de economische, moeten worden rechtgetrokken. Dit laatste houdt o.a. in het beëindigen van welvaart, die gebaseerd is op uitbuiting van de ontwikkelingslanden.
4. Bestaande rentedragende leningen aan ontwikkelingslanden dienen - in wederzijds overleg — te worden omgezet in renteloze leningen of giften, zodat deze landen niet door toenemende schulden steeds dieper in het financieel economische moeras wegzakken. Hantering van tariefmuren dient gericht te zijn op het bevorderen van de wederzijdse handelsbetrekkingen op basis van gelijkwaardigheid van landen.

5. De ontwikkelingssteun mag niet functioneren als een verkapte exportsubsidie voor het Nederlandse bedrijfsleven. Wel moeten er goede afspraken over de besteding van de gelden komen.
6. In tijden van economische teruggang moet het budget voor ontwikkelingssamenwerking niet verlaagd, maar juist verhoogd worden, want juist deze landen krijgen dan de grootste klappen te verwerken. Nederland dient dan ook zijn bijdrage aan ontwikkelingssamenwerking de komende jaren op te voeren tot minimaal 2% van het netto nationaal inkomen.
7. Ontwikkelingssamenwerkingsprojecten dienen alleen op wens en in nauwe samenwerking met de plaatselijke bevolking en in aansluiting met haar cultuur te worden opgezet. Daarbij dient zelf-ontwikkeling uitgangspunt te zijn. Hieruit vloeit voort, dat deze projecten veelal kleinschalig van opzet zullen zijn.
8. Het ontwikkelingsbeleid dient er op gericht te zijn, dat in de ontwikkelingslanden zelf mensen een eigen bestaan opbouwen.
9. De gegeven ontwikkelingssteun mag niet ten goede komen aan onderdrukkende regimes. Bij landen met een dergelijk regime moeten kanalen gezocht worden om de regering en de bovenlaag van de bevolking te omzeilen. Hierbij valt te denken aan particuliere organisaties en kerken.
10. Producten die schadelijk of ondeugdelijk zijn voor mens en/of milieu (bijv. bestrijdingsmiddelen en geneesmiddelen), mogen niet geëxporteerd worden naar derde landen, als ze in ons land verboden zijn.
11. De bewustwording omtrent de problematiek van de ontwikkelingssamenwerking dient te worden gestimuleerd. Subsidies aan instellingen met deze doelstelling dienen dan ook gehandhaafd te worden.
12. Er dienen rechtvaardige prijzen voor grondstoffen betaald te worden. Tevens dienen meer grondstoffen te worden verwerkt op de plaats, waar ze worden gewonnen c.q. geproduceerd.
De EVP is van mening, dat de enorme uitgaven aan bewapening de ontwikkeling van de Derde Wereldlanden in de weg staan en dat daarom de internationale wapenhandel aan banden gelegd dient te worden.
13. De nationale economie dient zich in te stellen op een situatie zonder vergroting van de eigen materiële welvaart op basis van de "Economie van het Genoeg". Hierdoor krijgen de ontwikkelingslanden een groter marktaandeel in handen, wat hun economische zelfstandigheid vergroot.
14. Bij de ontwikkelingssamenwerking dient er speciale aandacht te zijn voor de positie van de vrouw. Dit kan gebeuren door bij de beoordeling van programma's en projecten gebruik te maken van de checklist "vrouwen en ontwikkeling: beoordelingslijst".
15. In het kader van het grote belang van een goed functionerend Noord-Zuid-dialoog dient de Nederlandse regering stappen te ondernemen, die de UNCTAD-organisatie nieuw leven in kunnen blazen.

Hoofdstuk IV

BEWAREN DOOR EERBIED

A. Inleiding

De mens bedreigt in toenemende mate het voortbestaan van de gehele schepping door zijn wijze van omgaan met zijn natuurlijke omgeving.

Onvoldoende wordt beseft dat de mens zelf een kwetsbaar onderdeel hiervan is en voor zijn basisbehoeften sterk ervan afhankelijk is. De wijze van omgang van de mens met het milieu wordt in hoge mate historisch, sociaal en cultureel bepaald.

In de Westerse materialistische samenleving met zijn wetenschappelijke en industriële revolutie is de gedachte, de natuur te kunnen overheersen, sterk aanwezig. Het begrip goed rentmeesterschap, een verantwoord beheer van de schepping, lijkt op de achtergrond te zijn geraakt: door menselijk handelen wordt het leefmilieu van alle organismen bedreigd, dreigt de grondstoffenvoorraad uitgeput te raken en wordt een onevenredig groot deel van langs natuurlijke weg gevormde gebieden gecultiveerd.

Door verstoring van het natuurlijk evenwicht heeft er een bedreiging kunnen ontstaan voor de gezondheid van de mens en zelfs voor het voortbestaan van de gehele schepping.

De met schaalvergroting gepaard gaande geïndustrialiseerde economie heeft er toe geleid, dat het grondstoffen-gebruik enorm is toegenomen. Daarmee samenhangend is de energiebehoefte eveneens sterk gestegen. De mechanisatie in de landbouw heeft een uitstoot van arbeid en een enorme schaalvergroting tot gevolg gehad.

Niet alleen in de rijke westerse landen, ook in de armere landen is, onder

druk van de groeiende behoefte aan grondstoffen, met name door en ten behoeve van de rijkere landen, sprake van aantasting van het milieu.

De sociaal-economische organisatie van een land en, in samenhang hiermee, de visie op eigendom, bepalen mede de houding ten aanzien van de natuur en het grondstoffengebruik. Zo dreigen in een vrije-markt-economie, waar industrieën voor een groot deel privé-eigendom zijn, de mate van produktie en reclame voor consumptie, alsook antwoorden op vragen betreffende afvallozing of -verwerking in hoge mate door privé-belangen te worden bepaald, inplaats van door het belang van de samenleving in zijn geheel, inclusief volgende generaties.

In een economisch systeem, gebaseerd op sociale beginselen, zijn milieukosten feitelijk kosten die door allen worden gedeeld. In een economie die gebaseerd is op een steeds verdergaande groei, is handhaving of verbetering van de kwaliteit van het milieu een haast onmogelijke opgave en is het de vraag, of daardoor de noodzakelijke grondstoffen en energie opgebracht kunnen worden.

Er zijn belangrijke veranderingen in onze westerse samenleving nodig, om een langdurig voortbestaan van de mens, in harmonie met de natuur, mogelijk te maken. Als één van de uitgangspunten daarvoor wordt het principe van de "economie van het genoeg" gehanteerd. Het menselijk handelen is daarbij meer gericht op verhoging van de kwaliteit van het leven, dan op een verhoging van een ongelimiteerde kwantiteit. Tevens zou in deze gedachtengang het te voeren energiebeleid plaats moeten vinden in samenhang met het milieu en sociaal-economisch beleid.

Een ander uitgangspunt betreft de verbetering van de positie van de armere

landen. Een belangrijke bron van inkomsten voor de Derde-Wereldlanden is de export van grondstoffen. Er is een internationale regeling noodzakelijk, waarbij de afname van grondstoffen is gewaarborgd tegen rechtvaardige voorwaarden. Handelsbarrières van de rijkere landen, ter bescherming van de eigen economie, worden veroordeeld.

1. Eerbied voor het milieu begint bij een goede milieu-educatie (onderwijs en voorlichting), waarin ook de consequenties van het consumptiegedrag voor het milieu aan de orde komen.
2. De samenleving wordt zodanig ingericht, dat zorg voor het milieu ook in economische zin als algemeen belang wordt erkend. De kosten van milieu-beschermende en -herstellende maatregelen worden op de veroorzaker verhaald.
3. De mazen in de milieuwetgeving worden gedicht met een effectieve controle en strenge sancties op overtreding en door veel meer milieubelastende stoffen aan een normstelling te binden.
4. De tijd-horizon van beleidsbepalers moet worden verlegd. Activiteiten worden expliciet beoordeeld op hun consequenties voor toekomstige generaties.

B. Natuur en Landschap

Om de stabiliteit van natuurlijke systemen groot te doen zijn en de landschappelijke waarde van Nederland te optimaliseren, dient het beleid betreffende natuur en landschap gericht te zijn op het behoud c.q. het bereiken van een zo groot mogelijke diversiteit van planten en dieren en een grote variatie van de landschappen waarin zij leven. Gebieden met een grote natuur- of cultuur-

historische waarde moeten worden veilig gesteld.

De mogelijke gevolgen van menselijk handelen voor de planten- en dierenwereld moeten vooraf zorgvuldig worden vastgesteld. Gestreefd moet worden naar een samenleving, die niet ten koste gaat van de natuur, maar daarin opgaat.

Door menselijke activiteiten mag ook op lange termijn geen verval optreden in natuurlijke en landschappelijke waarden.

1. Aangetaste natuurgebieden worden hersteld en door middel van een goed beheer (heidevelden, bosbouw) in stand gehouden. Aan de ontwikkeling van nieuwe natuurgebieden moet worden gewerkt. Veel meer natuurgebieden worden onder de werking van de Natuurbeschermingswet gebracht. Deze wet wordt aangescherpt, zodat niet met de natuur verenigbare activiteiten zijn verboden.
2. Het IJsselmeergebied, de Zeeuwse Delta en de Biesbosch worden aangemeld als wetlands.
3. De herinplant van inheemse bomen en struiken en de introductie van verdwenen inheemse diersoorten worden gestimuleerd.
4. Er komt een vorm van monumentenzorg voor waardevolle cultuurlandschappen. De aanleg van pretparken in landschappelijk waardevolle gebieden wordt tegengegaan. Massa-recreatiegebieden nabij de steden dienen natuurvriendelijk en mede ten behoeve van milieu-educatie te worden ingericht.
5. Van oudsher is de landbouw belangrijk voor de vormgeving van het landschap. De verwevenheid tussen landbouw en natuur dient in het beleid weer voorop te staan. Dit bevordert

het ontstaan van waardevolle cultuurlandschappen.

6. Agrarisch natuurbeheer wordt door beheersovereenkomsten en stimuleringsubsidies voor o.a. aangepaste werktuigen bevorderd. In gebieden met grote cultuur-historische waarde vindt geen herverkaveling plaats. Ook in gebieden met landbouw als hoofd-functie moet een natuurvriendelijk beheer mogelijk zijn.

C. Landbouw en milieu

Het karakter van de landbouw is de laatste decennia veranderd van een kleinschalige schone bedrijfstak met een positieve uitstraling op het landschap tot een producent van afvalstoffen en een vervuiler van het milieu, terwijl ook steeds meer energie, kunstmest en bestrijdingsmiddelen nodig zijn.

1. Een milieuvriendelijke landbouw wordt bevorderd door sanering van de intensieve veehouderij, extensivering van de glastuinbouw en melkveehouderij en verruiming van het bouwplan. In samenhang daarmee wordt wijziging van het consumptiepatroon bevorderd.
2. Door hogere importhellingen op veevoergrondstoffen en lagere exportresituties voor landbouwprodukten wordt de zelfvoorziening in de landbouw bevorderd. Er komt een energieheffing op produktiemiddelen. De opbrengst van deze lastenverzwaring in de landbouw wordt gebruikt voor een lastenverlichting van de arbeidskosten. In het EG-beleid wordt ter bestrijding van de overproduktie voor meer landbouwprodukten een contingentering opgelegd.
3. Het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen wordt beperkt en op

niet op produktie gerichte gronden (wegbermen, slootkanten) geheel verboden. Langwerkende en moeilijk afbreekbare bestrijdingsmiddelen worden zeer kritisch beoordeeld. In EG-verband moet het tot een gezamenlijk toelatingsbeleid van chemische bestrijdingsmiddelen komen.

4. Vruchtwisseling wordt bevorderd om uitputting van de grond tegen te gaan. De teelt van bodemerosiebevorderende gewassen op hellingen wordt verboden. Het gebruik van kunstmest wordt teruggedrongen door een hogere inzet van organisch afval.
5. Onderzoek is nodig naar de gevolgen van de huidige landbouwmethoden voor het milieu, de kwaliteit van de grond en het grondwater op de lange termijn.

D. Fysisch milieu

Door menselijke activiteiten is het milieu dermate verslechterd, dat het hanteren van een stringent milieubeleid een levensnoodzaak is. Zolang niet vanzelfsprekend de handhaving en verbetering van de kwaliteit van water, bodem en lucht een algemene norm is, zal door het stellen van regels daar invulling aan moeten worden gegeven.

Veel aandacht zal besteed moeten worden aan de bewustwording van iedere burger. Het consumentengedrag bepaalt uiteindelijk voor een belangrijk deel de economische structuur van onze maatschappij.

De beginselen als bestrijding aan de bron, best uitvoerbare technieken, standstill en de vervuiler betaalt, worden als belangrijke uitgangspunten gehanteerd. Doelmatigheid van produktie dient voorop te staan, met zo weinig mogelijk verspilling van grondstoffen en energie en zonder belasting van het milieu.

1. Nieuwe stoffen mogen pas in productie worden genomen, wanneer uit onderzoek is gebleken, dat ze geen gevaar — direct of indirect — opleveren voor mens en milieu.
2. Schadelijke stoffen die in Nederland niet meer mogen worden gebruikt, mogen ook niet meer in Nederland voor de export (naar ontwikkelingslanden) worden geproduceerd.
3. Nederland heeft een eigen verantwoordelijkheid om zonodig strengere normen voor milieubelastende stoffen op te stellen dan in EG-verband worden vastgesteld. Bedrijven welke hierdoor in een nadelige concurrentiepositie komen te verkeren, krijgen eventueel financiële ondersteuning.
4. De ontwikkeling van schone productie-technieken wordt door de overheid gestimuleerd. Voor milieuvriendelijk verkregen produkten wordt een lager BTW-tarief aangehouden.
5. Bedrijven zijn verplicht aan te geven hoe en waar hun milieubelastende restproductie en afvalstoffen zullen worden verwerkt. Waar nodig zullen speciale afvalverzamelende en -verwerkende bedrijven worden opgericht. De kosten van verwerking of recycling van het industriële afval worden in de kostprijs van produkten verdisconteerd.
6. Nederland moet af van zijn wegwerpmassa's. De levensduur van veel apparaten kan worden verlengd. Het gebruik van wegwerp-artikelen en -verpakkingen wordt belast met een afvalverwerkingsheffing. Voor de verpakkingsindustrie en voor milieu-onvriendelijke produkten worden statiegeldsystemen gecreëerd. Wegwerpprodukten, waarin zware metalen zitten, worden uit de handel genomen. De

gescheiden inzameling van huishoudelijk afval dient als taak van de gemeentelijke ophaaldienst sterk te worden verbeterd. Deze scheiding aan de bron moet wettelijk worden verplicht, te beginnen met het organische afval. Er dient een landelijk actieprogramma te komen om het chemisch afval te verminderen.

7. Verdere vervuiling van grond en oppervlaktewater (zowel zee als binnenwater) wordt krachtig bestreden. Bodemsanering mag niet beperkt blijven tot het afschermen van de omgeving. Voor het opruimen en de reiniging van vervuilde grond moet minstens een bedrag van f. 2 miljard per jaar worden uitgetrokken. Saneringsprojecten dienen in een hoog tempo en met volledige openheid voor de gedupeerden te worden uitgevoerd. De overheid moet maximale inspanning verrichten om de veroorzakers van bodemvervuiling financieel aansprakelijk te stellen.
8. Om de verzuring daadwerkelijk te bestrijden worden de grootschalige bronnen van vervuiling (olieraffinaderijen, elektriciteitsmaatschappijen en chemische industrie) op korte termijn gedwongen maximale reinigingsmaatregelen te nemen. De intensieve veehouderij moet worden ingekrompen. Er dient een verschuiving te komen van belasting op het autobezit naar belasting op het autogebruik. Het gebruik van schone auto's wordt financieel aantrekkelijk gemaakt.

E. Internationaal Milieubeleid

Milieuproblematiek houdt niet op bij de grenzen van een land. Voorbeelden van internationale problemen zijn de verzilting van de Rijn, vervuiling van de zee en de luchtverontreiniging.

Internationale milieuwetgeving dient

ook met spoed tot stand te komen, om te voorkomen, dat verschillen in milieueisen tussen landen leiden tot uitbuiting dan wel versterking van de internationale concurrentiepositie van bedrijven.

De derde wereld mag voor het oplossen van de voedselproblematiek niet opgezaaid worden met westerse technieken, die niet milieuvriendelijk zijn en veel energie vragen.

Het minst door de mens beroerde continent Antarctica wordt bedreigd door overbevising en de winning van delfstoffen. Dit moet worden tegengegaan.

1. Internationaal dient er een betere coördinatie te komen om o.a. de wereldzeeën en tropische regenwouden afdoende te beschermen en woestijnvorming tegen te gaan. De invoer van tropische houtsoorten wordt beperkt door een grotere zelfvoorziening (bosbouw) en door stimulering van het gebruik van alternatieve materialen.
2. Er wordt een onafhankelijk instituut opgericht om de schadelijke gevolgen van milieuverontreiniging voor een land, indien deze wordt veroorzaakt door een ander land, vast te stellen. Deze schade dient te worden vergoed en de milieuverontreiniging dient in de toekomst te worden voorkomen.
3. De wetgeving op het gebied van natuur- en milieubescherming in de verschillende landen moet op elkaar worden afgestemd. Aan internationale wetgeving en verdragen moeten sancties worden gekoppeld, ingeval van overtreding door de ondertekenende landen.
4. De internationale handel in niet-milieuvriendelijke produkten moet aan banden worden gelegd. Activiteiten

van Nederlandse bedrijven in andere landen worden tegengegaan, wanneer deze juist daar plaatsvinden vanwege een beperkte milieuwetgeving.

5. De voedselproblematiek in de derde wereld dient te worden opgelost door stimulering van kleinschalige, weinig kapitaalvragende arbeidsintensieve productie in de betreffende landen met gebruikmaking van ter plaatse voorhanden zijnde materialen en grondstoffen. Dit alles primair ten behoeve van de lokale bevolking. De ontwikkelingslanden dienen in de gelegenheid te worden gesteld bewerkte produkten te exporteren en de export van grondstoffen te beperken. Bij de keuze van ontwikkelingssamenwerkingsprojecten dienen de ecologische effecten een element in de afweging te zijn.
6. De handel in bedreigde planten- en diersoorten dient door een strenge controle en zware sancties aan banden te worden gelegd.
7. Atoomprouven dienen onmiddellijk te worden gestopt om vernietiging van het milieu door radio-actieve straling te voorkomen.
8. Er wordt een internationaal fonds opgericht voor het behoud en beheer van natuurgebieden in landen, die hier niet zelf voor kunnen zorgen.
9. Nederland moet zich in de VN actief inzetten voor het behoud van de huidige voorwaarden voor het menselijk handelen in Antarctica.

F. Energie

Inleiding

Voor onze energiebehoefte zijn we nog steeds afhankelijk van fossiele brand-

stoffen: aardolie, aardgas en steenkool. De voorraden ervan zijn niet onbeperkt en voor een belangrijk deel niet economisch te winnen.

De opvatting dat kernenergie een goedkope vorm van energie zou zijn en het afvalprobleem op korte termijn zou kunnen worden opgelost, is voor een groot deel niet juist gebleken.

De zogenaamde eindeloze energiebronnen vinden nog nauwelijks toepassing en het is de vraag of wind- en zonne-energie binnen afzienbare tijd voor een groot deel in de energiebehoefte kunnen voorzien. De verwachtingen t.a.v. kernfusie mogen niet te hoog gespannen zijn en nieuwe aanpak van de energie-voorziening is een vereiste. Daarbij wordt onder andere het door het Centrum van Energiebesparing ontwikkelde CE-scenario als leidraad gebruikt om te komen tot een meer milieuvriendelijke, op zuiniger gebruik van grondstoffen gerichte en sociaal aanvaardbare energiepolitiek.

1. Het stimuleringsbeleid voor het treffen van energiebesparende maatregelen in de huishoudelijke sfeer, de bedrijven en het verkeer, dient met kracht te worden voortgezet.
2. De isolatienormen in de bouwvoorschriften zullen zodanig moeten worden verscherpt, dat zonder een te grote stijging van de stichtingskosten een optimale woningisolatie wordt bereikt. Bij de situering van nieuwe woningen dient rekening te worden gehouden met de mogelijkheden van passieve zonne-energie. Door deze maatregelen moet het mogelijk zijn woningen te bouwen met een aardgasverbruik van minder dan 1000 m³ per jaar.
3. De organisatie van de energievoorziening dient zodanig van opzet te zijn,

dat energiebesparing en introductie van duurzame energiebronnen wordt bevorderd. Decentrale elektriciteitsopwekking kan worden bevorderd door plaatselijke en regionale productiebedrijven een grotere rol in de energievoorziening te laten spelen.

4. Het aandeel van het basislastvermogen in de energievoorziening moet worden teruggedrongen. Centrale en decentrale elektriciteitsopwekking dienen gelijkwaardige produktieomstandigheden (aardgastarief, subsidieregelingen, teruglevering aan het net) te worden geboden. De mogelijkheden voor energie-opslag van wind- en zonne-energie dienen te worden onderzocht. Vanwege de ruimtelijke consequenties wordt het Plan Lieveense echter afgewezen.
5. Verdere ontwikkeling van kernenergie in Nederland en samenwerking met andere landen op dat gebied moet worden stopgezet. Het energiebeleid wordt erop gericht de bestaande kerncentrales zo spoedig mogelijk te kunnen sluiten.
6. Ten aanzien van de inzet van kolen voor de energievoorziening moet terughoudendheid worden betracht. Toepassing is alleen acceptabel bij volledige ontwaveling en indien voor het vlieggas gebruiksmogelijkheden voorhanden zijn.

G. Welzijn der dieren

Inleiding

In onze zorg voor deze aarde behoort zeker ook de zorg voor dieren. Dieren zijn (net als mensen) afhankelijk van hun directe leefomgeving. Omdat de mens die omgeving steeds meer naar zijn hand zet, wordt het voortbestaan van dieren bedreigd. Daarnaast gebruikt de mens

veel dieren voor de eigen welvaart, zonder dat de nodige aandacht aan het welzijn van de dieren wordt besteed.

1. Er komt een wet op het welzijn der dieren, waarin strenge regels worden gesteld omtrent de huisvesting, voeding, verzorging en behandeling van dieren.
Alle dieren hebben een eigen waarde en verdienen een gelijke rechtsbescherming.
2. Naast het afdwingen van een dier-vriendelijk verkregen produktie zal door beïnvloeding van het consumentengedrag een diervriendelijk verkregen consumptie worden bevorderd.
3. Het verrichten van dierproeven voor het testen van niet-medische produkten wordt verboden. Voor noodzakelijke medische produkten worden zoveel mogelijk alternatieve testwijzen toegepast.
4. Gestreefd wordt naar een zo natuurlijk mogelijk faunabeheer. Plezierjacht wordt verboden. Het stropen wordt krachtig bestreden. Sportvisserij wordt aan voorwaarden gebonden, de animo ervoor wordt ontmoedigd.

Hoofdstuk V

ONDERWIJS

Inleiding

Als de EVP spreekt over "het gaat om mensen" dan zijn er voor het onderwijs twee aspecten aan te wijzen.

In de eerste plaats de doelstelling van het onderwijs: mensen te leren niet alleen met zichzelf, maar ook met de ander — de aarde en die haar bewonen — rekening te houden.

In de tweede plaats zal het onderwijs dienstbaar moeten zijn aan de zich ontwikkelende mens door mensen mondig

te maken en hen in staat te stellen zelf actief vorm te geven aan de samenleving.

Daarom pleit de EVP voor een onderwijssysteem, bestaande uit funderend onderwijs, waarop aansluitend een geïntegreerd vervolgonderwijs. Een onderwijssysteem, waarbinnen mensen samenwerken leren en niet concurrerend samenleven. Een onderwijssysteem waarbinnen ieder een kans krijgt in een doorgaande lijn, aangepast aan zijn individuele mogelijkheden, middelen ter beschikking te krijgen om zich in te kunnen zetten voor een leefbare, vreedzame en rechtvaardige wereld.

Funderend onderwijs

Alle leerlingen van 4 tot 16 jaar hebben recht op funderend onderwijs. Het funderend onderwijs omvat 12 jaren, te weten 8 jaar als basisonderwijs en 4 jaar als voortgezet basisonderwijs.

Funderend onderwijs moet een brede vorming geven, aansluitend op de individuele mogelijkheden van elke leerling. De doorgaande lijn in de ontwikkeling van het kind staat voorop.

Funderend onderwijs biedt elke leerling de kans door te stromen naar alle vormen binnen het geïntegreerd vervolgonderwijs of dankzij een goede vakopleiding een plaats in de samenleving te vinden.

Geïntegreerd vervolgonderwijs

Op de langere termijn bepleit de EVP een geïntegreerd vervolgonderwijs, bestemd voor een ieder die het funderend onderwijs gevolgd heeft. Omdat ieder mens in de samenleving zodanig tot zijn recht moet komen, dat hij met zijn talenten vorm en inhoud aan het samenleven geeft, heeft een ieder leerrecht. Het onderwijs dient zo uitdagend te zijn, dat velen van dit leerrecht gebruik maken.

Het beleid op kortere termijn dient

er op gericht te zijn in de toekomst naar een dergelijk onderwijssysteem te komen.

De in artikel 23 van de grondwet vastgelegde vrijheid van onderwijs zal steeds uitgangspunt van beleid zijn. De rol van de overheid is tweeledig, namelijk de rol van bevoegd gezag en de rol van randvoorwaarden scheppende instantie. Bij beide rollen dient de overheid uit te gaan van haar beschermende taak, zoals in de paragraaf "Rol van de Overheid" is beschreven. Daarom moet de overheid voor het hele onderwijs discriminatie op grond van sexe, seksuele geaardheid, ras e.d. verbieden.

Als het gaat om mensen binnen het onderwijs, dan geldt dat uiteraard niet alleen voor de leerling, maar ook voor de leerkracht. Daarom zullen belangen van beiden een rol moeten spelen bij beleidsbeslissingen.

1. Bij de beoordeling van de arbeidssituatie van onderwijskrachten spelen zowel werkbelasting als werkdruk een rol.
2. Er dient bestudeerd te worden, hoe een vrijwillig pensioen voor leerkrachten boven 60 jaar ingevoerd kan worden.

A. Basisonderwijs

Het huidige basisonderwijs dient zich te ontwikkelen in de richting van het funderend onderwijs. Daartoe is het nodig dat zoveel mogelijk kinderen in het basisonderwijs worden opgevangen. Daarbij zal de zorg voor de individuele leerling voorop staan, zodat deze zijn eigen ononderbroken weg door de leerstof kan volgen.

Het basisonderwijs dient in de directe leef- en beleavingswereld van het kind te staan. Dit houdt in, dat zo mogelijk elke

woongemeenschap zijn eigen school of scholen heeft. De plaats van de schoolgebouwen moet zodanig zijn, dat een ieder binnen redelijke afstand het onderwijs van zijn of haar keuze kan genieten. Daarbij kan samenwerking tussen de scholen m.b.t. het gebruik van leermiddelen en gebouwen geëist worden.

Spreading van scholen is vooral een aangelegenheid van schoolbesturen, medezeggenschapsraden en lagere overheden.

1. Voor woongemeenschappen waar slechts één school is, dient de opheffingsnorm verlaagd te worden.
2. De bepaling van formatieplaatsen dient afhankelijk te zijn van de zorg, die kinderen nodig hebben en onafhankelijk van opleiding en/of beroep van opvoeders.
3. Voor een zorgvuldige uitvoering van de Wet op het Basisonderwijs zijn meer leerkrachten vereist, met name in de onderbouw.
4. Waakzaamheid voor het kleutereigene binnen het basisonderwijs blijft geboden.
5. Er dienen meer taakuren voor directeurs basisschool te komen.
6. Er dient voorkomen te worden, dat door de invoering van het vak "geestelijke stromingen" godsdienstonderwijs op openbare scholen verdwijnt.

B. Speciaal onderwijs

Alleen als er dusdanige voorzieningen moeten worden getroffen dat realisering daarvan binnen het regulier onderwijs niet mogelijk is, zullen daarop aangepaste vormen van speciaal onderwijs nodig zijn. Symbiose ofwel beweging tussen het regulier en het speciaal onderwijs

moet mogelijk blijven. Intensieve contacten tussen beide vormen van onderwijs zijn hierbij noodzakelijk.

1. Er dienen op regionaal niveau werkoverlegorganen opgericht te worden voor betere contacten tussen basis- en speciaal-onderwijs.

C. Voortgezet onderwijs

Binnen het voortgezet onderwijs zullen de leerlingen niet alleen kennis moeten maken met verschillende disciplines, maar ook leren waardering te hebben voor elkaars mogelijkheden. De overwaardering van het algemeen vormend onderwijs en de onderwaardering voor het beroepsonderwijs dienen door integratie van deze vormen van onderwijs teruggedrongen te worden.

Elke vorm van onderwijs heeft tot doel mensen in staat te stellen vorm te geven aan de samenleving. In die samenleving vormt de beroepsuitoefening (slechts) een onderdeel van de menselijke activiteiten. Dit geldt ook voor het leren omgaan met computers. Daarom is het van belang, dat men op middelbare scholen en in het hoger beroepsonderwijs en op de universiteit leert met de computer te werken. Het gaat hierbij met name om het leren toepassen van de computer in allerlei vakgebieden. Dit betekent dat op grotere schaal dan tot nu toe de hierboven genoemde scholen van computerapparatuur plus de nodige software voorzien moeten worden. Mogelijk zal dit een wijziging van het informatica-stimuleringsplan betekenen, in de zin dat het onderwijs in plaats van het bedrijfsleven meer faciliteiten krijgt. Bij het gebruik van de computer in het onderwijs (computer ondersteund onderwijs) is speciaal van belang dat dit in een aantal situaties een hulpmiddel bij uitstek is, om kinderen met leermoeilijkheden te helpen.

Naast het leren van de beroepsuitoefening

dienen leerlingen ook kennis te maken met onze culturele verworvenheden.

1. De experimenten met voortgezet basis-onderwijs dienen te worden uitgebreid, hetgeen moet leiden tot één vorm van funderend onderwijs. Daaraan dient wel de voorwaarde verbonden te worden, dat het beroepsgericht onderwijs een gelijkwaardige plaats binnen het voortgezet basis-onderwijs krijgt.

2. De aansluiting tussen het onderwijs en de beroepsuitoefening dient te worden verbeterd, o.a. door overleg met het bedrijfsleven. Het bedrijfsleven mag echter geen overwegende rol in het onderwijs spelen. Onderwijskundige argumenten blijven doorslaggevend.

D. Voortgezette beroepsopleiding en universitair onderwijs

Gezien de gedachte die de EVP over geïntegreerd onderwijs heeft, is verdergaande samenwerking tussen de verschillende beroepsopleidingen, zowel MBO en HBO maar ook universitair onderwijs, gewenst. Deze samenwerking dient echter uit onderwijskundig oogpunt te geschieden. Dat betekent dat de EVP fusies binnen het onderwijs van besturen, die niet ondersteund worden door de werkers binnen het onderwijs en die alleen de bezuinigingen dienen, schadelijk voor het onderwijs acht. Alleen als fusies plaatsvinden met als doel de gedifferentieerdheid binnen het onderwijs toe te laten nemen en er daarvoor voldoende geld ter beschikking wordt gesteld, kan de EVP er mee instemmen.

1. Het K.M.B.O. dient zodanig te worden gestructureerd, dat uitvallers, die in eerste instantie in het K.M.B.O. zijn opgevangen, weer terug kunnen

keren naar het reguliere onderwijs.

2. Fusies uit bezuinigingsoverwegingen mogen niet opgelegd worden.
3. Bij fusies dient een door het onderwijspersoneel goedgekeurd plan te zijn voor een andere taakverdeling.
4. De invloed van niet-wetenschappelijk personeel en studenten bij beslissingen op de universiteiten is te klein geworden. Er dient een vorm gevonden te worden, waarbij deze invloed verhoogd wordt.
5. Landbouw-onderwijs dient onder het Ministerie van Onderwijs te vallen. Overleg-organen met landbouworganisaties dienen gehandhaafd te blijven.

E. Tweede kans onderwijs

Zolang er nog geen geïntegreerd vervolgonderwijs is, waarbinnen iedereen die dat wenst de kennis kan halen die hij nodig acht, zijn er speciale voorzieningen nodig voor volwassenen-educatie. Omdat deze vorm van onderwijs vooral afgestemd dient te zijn op de wensen aan de basis, is dit vooral een taak van lagere overheden.

1. Bij tweede kans onderwijs dient prioriteit gegeven te worden aan cursussen, die nieuwe kansen bieden aan mensen, die (mede door het selectieve onderwijssysteem) uit de boot zijn gevallen.
2. Daarom verdienen cursussen voor vrouwen extra steun.

F. Vredesonderwijs

Onze kinderen groeien op in een wereld, waarbinnen het onrecht en het onbegrip hand over hand toeneemt. Omdat de EVP van mening is, dat vrede alleen

bereikt kan worden door het doen van gerechtigheid, omvat het vredesonderwijs veel meer dan het praten over be- en ontwapening. Het vredesonderwijs dient de aandacht te vestigen op onrecht en vooroordeel. Het vredesonderwijs impliceert een houding t.o.v. elkaar waarbinnen een ieder tot zijn recht komt. Daarom zal het onderwijs rollenpatronen dienen te doorbreken en zowel in voorlichtende zin als in de praktijk meisjes en vrouwen meer kansen moeten bieden. Daarom zal er een intercultureel onderwijs moeten zijn, dat gelijke kansen geeft aan verschillende etnische groepen en culturen door onderwijs in eigen taal en cultuur. Bovendien dient het onderwijs de consequenties van een multiculturele samenleving voor alle leerlingen uit te werken. Daarom zal er geïntegreerd met andere vakken aandacht geschonken moeten worden aan vraagstukken over oorlog en vrede, derde wereldproblemen en milieu-vraagstukken.

1. Er dient een budget gereserveerd te worden voor het ontwerpen van lesmateriaal, voor voorlichting en voor nascholing t.b.v. het vredesonderwijs, zoals hierboven omschreven.
2. Milieu-educatie, emancipatie en Derde Wereldproblematiek dienen een onderdeel te zijn van het vredesonderwijs.
3. Binnen het intercultureel onderwijs dient het leren van elkaars cultuur een belangrijk element te zijn.

G. Studiefinanciering

Uitgangspunt bij studiefinanciering is, dat iedereen een gelijke kans op het volgen van onderwijs moet hebben.

Tevens dient een ieder vanaf een bepaalde leeftijd (18 jaar) financieel onafhankelijk te zijn. De EVP pleit dan ook voor het invoeren van studieloon, onaf-

hankelijk van de te volgen opleiding. De hoogte van het studieloon dient gelijk te zijn aan het minimum inkomen van niet-studerenden, eventueel verhoogd met bijzondere studiekosten.

De kosten van invoering van het studieloon dienen opgebracht te worden door degenen die (om wat voor redenen dan ook) een hoog inkomen genieten.

1. De nieuwe studiefinanciering, die drempelverhogend werkt voor kinderen van ouders met lagere inkomens, dient te worden afgewezen.
2. De studiefinanciering dient betrokken te worden bij de studie over het basisinkomen.
3. Iedereen dient, ongeacht leeftijd, een dagstudie te kunnen volgen en derhalve dient een studiefinanciering hieraan aangepast te zijn.
4. Uitgaande van gelijke inkomens voor studenten en andere jongeren, kunnen studentenvoorzieningen afgebouwd worden.

H. Wetenschapsbeleid

De EVP beschouwt, zowel binnen het onderwijs als bij het wetenschapsbeleid, de ontwikkeling van kennis als een middel om de problemen van de samenleving op te lossen en het welzijn van de mens te dienen. Dat betekent dat de wetenschap bedreven dient te worden door en voor allen.

Wetenschap door allen houdt in, dat wetenschappelijke instellingen democratisch en controleerbaar moeten zijn. Zowel organisatie als methode en gevolgen van wetenschappelijk onderzoek dienen getoetst te worden op maatschappelijke consequenties.

Wetenschap voor allen betekent in de eerste plaats dat ook niet-kapitaalkrach-

tige groepen gebruik moeten kunnen maken van wetenschappelijke instellingen, bijv. via wetenschapswinkels.

In de tweede plaats dient wetenschapsbeleid er op gericht te zijn, een antwoord te geven op problemen die vanuit de samenleving aangedragen worden.

1. Onderzoeken, die niet op welzijn en dienst gericht zijn, maar alleen op het creëren van een behoefte, zijn in strijd met de wetenschap, zoals hierboven omschreven.
2. Onderzoeken, die erop gericht zijn een leefbare wereld (ook in de toekomst) op te bouwen, dienen gestimuleerd te worden. Gedacht kan worden aan onderzoeken op het gebied van:
 - hergebruik van grondstoffen;
 - energiebesparingen, alternatieve natuurlijke energiebronnen en kleinschalige organisaties;
 - kwaliteitsverbetering van het milieu;
 - leren omgaan met vrije tijd;
 - behoud van culturele verworvenheden;
 - opheffing van ongelijkheden, zowel op intermenselijk als internationaal niveau;
 - geweldloze conflict-oplossing.
3. Onderzoek waarbij mensen in het geding zijn, mag alleen met uitdrukkelijke toestemming van de betrokkenen zelf plaats vinden.

Hoofdstuk VI

EMANCIPATIE

Inleiding

Emancipatie betekent in de ogen van de EVP het zichtbaar maken van de bevrijdende boodschap van het evangelie in deze wereld. Dat wil zeggen, dat de EVP opkomt voor al die groeperingen en enkelingen in de samenleving, die onderdrukt of achtergesteld worden, opdat zij als mondigende mensen hun plaats in de samenleving kunnen kiezen.

Een belangrijk probleem van de emancipatie is, dat de samenleving zich vaak niet bewust is dat mensen achtergesteld worden. Dit wordt veelal veroorzaakt door een foutieve beeldvorming, die maar al te vaak door de reclame versterkt wordt. Het is dan ook van groot belang, dat een mentaliteitsverandering op gang gebracht wordt door het inzicht te vergroten en negatieve beeldvorming te bestrijden, zodat er meer respect voor elkaar opgebracht kan worden.

A. Vrouwen

Hoewel zij een meerderheid in Nederland vormen, zijn gelijke rechten en kansen voor vrouwen nog steeds niet gerealiseerd. Op veel plaatsen in de maatschappij (bedrijfsleven, onderwijs e.d.), wordt rolbevestigend t.a.v. man en vrouw opgetreden. Daardoor wordt de kans op een gelijkwaardige positie van man en vrouw verkleind. Het beleid dient dan ook gericht te zijn op doorbreking van rolpatronen en gelijke kansen geven aan man en vrouw.

1. Het onderwijs dient er mede op gericht te zijn, dat vrouwen en meisjes zich kunnen ontwikkelen naar eigen inzicht en mogelijkheden.

2. Er dient een werkgelegenheidsbeleid gevoerd te worden, dat de kansen van vrouwen op de arbeidsmarkt zodanig maakt, dat een gelijke verdeling van arbeid tussen mannen en vrouwen ontstaat.

3. Financiële onafhankelijkheid van man en vrouw t.o.v. elkaar dient bevorderd te worden.

Het invoeren van een basisinkomen kan een middel daartoe zijn.

4. Het draagkrachtprincipe dient op een andere manier uitgewerkt te worden, dan met de huidige tweeverdienerswet.

5. Vrouwen van buitenlandse werknemers dienen in Nederland het recht op een zelfstandig bestaan te krijgen en derhalve een persoonlijke verblijfstitel te krijgen.

6. Er dient voldoende mogelijkheid voor kinderopvang te zijn.

7. Er dient een nationaal klachtenbureau te komen, om klachten over ongewenste intimiteiten op de werkvloer te coördineren, zodat passende maatregelen ontwikkeld kunnen worden om deze praktijken terug te dringen.

8. De rolbevestiging in de reclame dient doorbroken te worden.

9. Met het oog op het dragen van eigen verantwoordelijkheid van mannen en vrouwen ten aanzien van het ouderschap, bevruchting en seksuele verhoudingen, is het nodig alle wetgeving en maatregelen ter bevordering van machtsgelijkheid, gelijke rechten en behandeling van mannen en vrouwen krachtig te bevorderen.

B. Kinderen en jongvolwassenen

De mens in zijn groei naar volwassenheid dient een volwaardige plaats in de samenleving te vinden. Maar al te vaak wordt de maatschappij ingericht naar de maatstaven van volwassenen, zonder rekening te houden met de jeugd (0 — 25 jaar).

De eerste verantwoordelijkheid voor de opvoeding van het kind ligt bij diens opvoeder(s). De overheid heeft hierbij een voorwaarde-scheppende taak. Zo geeft de overheid gelegenheid tot het volgen van onderwijs. De EVP pleit voor een onderwijssysteem, dat dienstbaar is aan het zich ontplooiende kind op een manier, zoals in het hoofdstuk Onderwijs beschreven.

Ook buiten school verdient het kind aandacht van de overheid. Immers, bij het inrichten van de maatschappij dient zij met kinderen rekening te houden. De EVP vindt, dat de maatschappij veel kindvriendelijker ingericht dient te worden. Waar nodig, dient de overheid het kind te beschermen, eventueel tegen eigen opvoeders. Hierbij dient opgemerkt te worden, dat bij conflicten aandacht voor alle betrokken partijen dient te zijn.

Uitgangspunten bij het beleid t.a.v. jongvolwassenen (18 — 25 jaar) is het recht op gelijke behandeling, maar daarbij dient extra aandacht besteed te worden aan de groei naar volwassenheid en zelfstandigheid, zodat jongvolwassenen gelegenheid krijgen op verschillende levenssterreinen een zelfstandige positie te verwerven.

1. Er dient een krachtig beleid gevoerd te worden om (sexuele) kindermishandeling op te sporen en tegen te gaan.

2. Woongemeenschappen dienen veel

kindvriendelijker ingericht te worden met meer veiligheid op straat en speelplaatsen.

3. Kinderbedreigende elementen zoals porno dienen te worden geweerd.

4. De instelling van een kindertelefoon dient uitgebreid te worden.

5. Het club- en buurthuiswerk mag niet worden afgebroken, maar dient hersteld te worden.

6. Vanaf 18 jaar heeft een ieder recht op eigen inkomen.

7. Kinderen van buitenlandse werknemers (die hier hun kinderen in het kader van gezinsvereniging hebben laten komen) moeten na het bereiken van de 16-jarige leeftijd een persoonlijke verblijfstitel krijgen.

8. Er dient een jeugdhulpverleningswet te komen om tot een samenhangend beleid t.a.v. de voorzieningen voor jeugdhulp te komen.

9. Er dient gezocht te worden naar betaalbare huisvesting voor jongeren vanaf 18 jaar.

10. Er dient een vaste Kamercommissie jeugdbeleid in de Tweede Kamer te komen.

11. Het beleid t.a.v. plaatsing bij pleegouders en in tehuizen (zowel toewijzing als controle) dient zeer zorgvuldig te worden uitgevoerd, waarbij het belang van het kind uitgangspunt is. De belangen van na betrokkenen dienen hierbij ook een rol te spelen.

C. Gehandicapten

Ook invaliden en gehandicapten hebben het recht volledig deel te nemen aan

de maatschappij. Vele letterlijke en figuurlijke drempels houden hen echter vaak tegen. Het is de taak van de samenleving als geheel, en van de overheid als instantie die regels geeft in het bijzonder, ervoor te waken dat burgers met een handicap niet meer belemmeringen ondervinden in het beleven van hun menszijn dan hun handicap al voor henzelf meebrengt.

Gelijkwaardigheid van mensen is ook hier het uitgangspunt.

1. Activiteiten, gericht op emancipatie van invaliden en gehandicapten, verdienen actieve steun, ook financieel.
2. In de sociale werkvoorziening dient de werknemer centraal te staan: de omstandigheden, waaronder gewerkt moet worden, dienen zodanig te zijn aangepast, dat ze mede dienen ter bevordering van het welzijn van de werknemer.
3. Als arbeid gezien wordt als dienst aan de naaste en mogelijkheid voor zelfontplooiing, dan dienen er voor (geestelijk) gehandicapten ook mogelijkheden tot arbeid gemaakt te worden.
4. Er dient een goede samenwerking te worden bevorderd tussen sociale werkvoorziening en het gezinsvervangend tehuis, dagverblijf of andere betrokken instellingen.
5. Bij het ontwerp van openbare gebouwen en voorzieningen (vervoer en verkeer) maar ook van "gewone" woningen, dient rekening gehouden te worden met bereikbaarheid, toegankelijkheid en — voor een deel van de woningen — ook met de bruikbaarheid voor gehandicapten.
6. De overheid moet een voortrekkersrol vervullen, waar het gaat om het bieden van gelijkwaardige kansen op

de arbeidsmarkt voor mensen met een handicap.

7. Instellingen en woningen voor gehandicapten dienen in een "normale" woonomgeving te worden geplaatst.

D. Allochtone minderheden

Naast erkenning van de wankelende positie van veel autochtone (in het land zelf geboren) minderheden kan de EVP niet anders dan duidelijk uiting geven aan haar constatering dat vele allochtone (niet in het land geboren) minderheden een dubbele achteruitstelling in de maatschappij ervaren: achteruitstelling die zowel door de overheid als door de ontvangende samenleving wordt bewerkstelligd.

De beleidsuitgangspunten van de EVP zijn derhalve:

- integratie als medeburger met de mogelijkheid tot behoud van het eigene;
- de mogelijkheid tot remigratie openhouden en een voorwaardenscheppend beleid daartoe opstellen;
- duidelijk moet worden dat allochtonen en autochtonen dikwijls gelijke problemen kennen (huisvesting, werkloosheid). Van hieruit moet getracht worden tot solidariteit te komen en moet gezocht worden naar elementen die naast of boven het eigene van elke groep het gemeenschappelijke van allochtonen en autochtonen benadrukken.

1. Allochtonen, voorzover Nederlandse staatsburgers, dienen naast dezelfde plichten als autochtonen, ook dezelfde rechten, dus behandeling, te krijgen. De overheid dient hierbij het voorbeeld te geven door bijv. in haar benoemingsbeleid hiermee rekening te houden.
2. Vergroten van werkgelegenheid voor

allochtonen eist een stimuleringsbeleid. Er moeten faciliteiten komen, binnen de integratieplannen, waarbij personen en/of groepen in de gelegenheid worden gesteld, afhankelijk van hun capaciteiten, kleinschalige bedrijven op te zetten. Dit moet leiden tot voorziening in eigen behoeften/onderhoud.

3. Voorzover allochtonen uitdrukkelijk de wens te kennen geven naar het land van herkomst terug te willen, zal de overheid daarbij intern — naar de potentiële remigrant toe — en extern — naar het land van herkomst toe — al het nodige doen om de remigratielens te vervullen. Hiertoe moeten procedures worden ontwikkeld.

4. De nadruk binnen het algemene minderhedenbeleid moet liggen op de politieke rechten en de sociaal-economische situatie van de migranten in Nederland. Remigratie is slechts één aspect van een algemeen minderhedenbeleid.

5. Ten aanzien van remigratie geldt het volgende:

- een goed remigratiebeleid heeft twee sporen:

- mogelijkheden in Nederland scheppen voor remigranten om terug te kunnen gaan;
- mogelijkheden in de landen van herkomst scheppen voor de remigranten om daar een bestaan op te bouwen;

- Remigratie mag niet ten koste gaan van het budget voor het beleid van de in Nederland (ver)blijvende migranten.

Een keuze tussen afkoop of behoud van uitkering bij remigratie moet mogelijk gemaakt worden.

- De terugkeer-optie moet onderdeel van het remigratiebeleid zijn.

6. Er moeten programma's opgezet worden, om de oriëntatie op de Nederlandse samenleving te vergroten, iets in de trant van "allochtonen oriënteren zich op de samenleving". Hierbij wordt gedacht aan Teleac-cursussen, educatief programma-aanbod van wijk- en buurtcentra. Accentueren van de vaak overeenkomstige problematiek bij autochtonen. Er naar toe werken, dat de cursus uitmondt in heterogeen samengestelde groepen.

7. De 1445-guldens-grens voor gezinsvorming dient te worden afgeschaft.

E. Ouderen

Onze maatschappij heeft nog steeds de neiging de ouder wordende mens als afgedaan te beschouwen, als mensen die niet meer mondig genoeg zijn, om zelf beslissingen te nemen. Niets is minder waar. De ouderwordende mens kan en mag volledig mee blijven participeren in onze samenleving. Emancipatie van ouderen betekent dat vooroordelen t.a.v. ouderen door een goede voorlichting weggenomen moeten worden, achterstanden in de voorzieningen voor ouderen opgeheven moeten worden en ouderen gelegenheid gegeven moet worden volledig mee te spreken bij het nemen van beslissingen.

1. Het beleid dient er op gericht te zijn, dat ouderen meer in de samenleving participeren. Zo zullen de ouderbonden in de SER vertegenwoordigd dienen te zijn.

2. Ouderen dienen zo lang mogelijk in hun eigen woning te blijven. Een dergelijk beleid dient dan wel gepaard te gaan met flankerende maatregelen, zoals uitbreiding van de 24-uurs hulp.

3. Er dient een actief en passief benoemingsrecht te komen voor inwoners

van verzorgingshuizen met betrekking tot bestuursfuncties.

F. Sexuele geaardheid

Zodra mensen zich "anders" gedragen dan wat wij "gewoon" vinden, worden die mensen vaak uitgestoten en gediscrimineerd. De EVP wil het voor deze mensen opnemen. Ieder mens is gelijkwaardig. Dit uitgangspunt stijgt uit boven culturele en/of godsdienstige argumenten, die het tegendeel beweren. De overheid heeft het recht op alle levensterreinen in te grijpen, als in strijd met de gelijkwaardigheid gehandeld wordt.

- Er dient een Wet Gelijke Behandeling te komen, die voor alle kringen in de maatschappij (dus ook het onderwijs) geldt.

Hoofdstuk VII

CULTUUR

Inleiding

Cultuur is geen statisch begrip, een aanduiding voor een verzameling van verworvenheden, maar de gezamenlijke activiteit van mensen, volgens bepaalde normen en waarden, ook in heel gewone zaken als recreatie, stadsplanning of demonstratie.

De EVP wil evenwel bewust de mens in elk individu tot zijn recht laten komen. In haar cultuurbeleid wil de EVP als uitgangspunten verwoorden:

- de erkenning dat een "voortrekker" noodzakelijk is, willen culturele omstandigheden via persoonlijke acties met enig succes veranderd worden; dat daartoe mensen met een verhoogde probleemgevoeligheid, creativiteit en inventiviteit onmisbaar zijn;
- het besef dat onze samenleving hoe

langer hoe meer een vrijetijdscultuur wordt en zal zijn, ook als de economie zich weer enigszins herstelt.

Daarom zullen mensen nieuwe waarden en mogelijkheden in zichzelf moeten ontdekken — kunst en cultuur kunnen daar een rol in spelen;

- drempels voor actieve en passieve kunstbeleving moeten worden weggenomen, of althans verlaagd;
- persvrijheid en verscheidenheid van aanbod in de informatie via radio en televisie moeten worden gewaarborgd. Hetzelfde geldt voor de vrijheid van kunstenaars om zich te uiten;
- aandacht en respect voor kunst en cultuur uit het verleden (zonder welke onze beschaving niet denkbaar is).

A. Informatie-beleid

Onder "informatie" wordt door ons verstaan: alle in woord, beeld en/of geluid vastgelegde uitingen, ongeacht de recreatieve en/of voorlichtende en/of educatieve functie, die deze voor de eventuele gebruiker kan hebben.

De EVP pleit voor een vrij verkeer van informatie, aangezien dit een voorwaarde is voor het goed functioneren van een democratie. Het is ook een logische consequentie van het in de Nederlandse grondwet vastgelegde recht van vrije meningsuiting. (Vrijheid van vereniging en vergadering, vrijheid van drukpers).

In dit kader kan vercommercialisering van het informatie-aanbod als gevaarlijk worden aangemerkt en het beleid dient er op gericht te zijn, deze ontwikkeling tegen te gaan en zo mogelijk te vermijden.

1. Bibliotheken dienen bij uitstek centra voor informatieverschaffing te zijn. Zij dienen daartoe over allerlei soorten van informatiedragers te kunnen beschikken (Viditel en aansluiting op

databanken), die voor iedereen toegankelijk zijn.

B. Mediabeleid

Door de voortschrijdende technische ontwikkeling zijn de media tot een macht geworden, omdat zij essentiële functies in het maatschappelijk leven aan zich hebben getrokken of toebedeeld hebben gekregen.

De taak van de overheid ligt hierin, dat zij een verscheidenheid van informatie, gebaseerd op een pluriformiteit van overtuigingen, dient te waarborgen of zelfs te verruimen. Zonodig dient zij met financiële middelen evenwicht en samenhang in die pluriforme uitingen te garanderen.

Invloeden van de commercie, die meer gericht is op middelmaat en uniformiteit, moet dan ook zoveel mogelijk vermeden worden. Bij een conflict tussen de vrijheid van onderneming en de vrijheid van meningsuiting dient de eerste ondergeschikt te zijn aan de laatste.

Beleidspunten:

1. Om pluriformiteit te handhaven, dienen zowel alle zendgemachtigden (dus ook de zgn. kleinen, zoals de IKON) als wel verschillende categorieën programma's over alle zenders — inclusief een eventueel derde net — te worden verdeeld.
2. Reclame moet beperkt worden tot blokken op vaste tijden. Bedrijven mogen op geen enkele wijze invloed hebben op de inhoud van programma's.
3. De overheid dient een stimulerend beleid te voeren t.a.v. de Nederlandse kunst in de media. Zowel de omvang, de kwaliteit als de originaliteit dient verbeterd te worden.

4. Nederland treedt in overleg met belanghebbende staten, om te komen tot internationale afspraken met betrekking tot Satelliet-uitzendingen.

5. Er moet naar gestreefd worden, dat zendgemachtigden de status van vereniging krijgen.

6. De sanctie-mogelijkheden tegen commerciële activiteiten van de omroepen dienen uitgebreid te worden en niet beperkt tot berisping of intrekken van zendtijd. Gedacht kan worden aan een gedeeltelijke intrekking of terugbrengen in status.

C. Kunstbeleid/recreatie

Het financiële beleid zal in die zin moeten worden omgebogen, dat jonge kunstenaars gelijke kansen krijgen als al gevestigde. Voorwaarde daarbij is een inkomensbeleid, dat alle kunstenaars een reële bestaanszekerheid biedt.

Kunst dient niet alleen ten goede te komen aan een maatschappelijke bovenlaag maar moet bereikbaar zijn voor alle mensen, zowel voor degenen die ervan willen genieten, als wel voor degenen die zelf actief kunst willen beoefenen.

1. De BKR-regeling dient in de oude vorm te worden teruggebracht.
2. Het bezoek aan culturele manifestaties en musea dient gestimuleerd te worden, bijv. door lagere toegangsprijzen.
3. De steun van de overheid aan culturele activiteiten, zoals schouwburgen, symfonie-orkesten, theater-producties, filmhuizen etc., moet worden voortgezet. Dit om de veelzijdigheid in het kunstaanbod te handhaven en de commercie, die tot zgn. "vertrossing" kan leiden, buiten de kunst te houden.

D. Sport

Sportaccommodaties dienen voor minder draagkrachtigen ook toegankelijk te zijn. Het ondersteunen van sport voor allen heeft een hogere prioriteit dan subsidies voor topsport.

Hoofdstuk VIII

RUIMTELIJKE ORDENING, VOLKSHUISVESTING EN VER- KEER EN WATERSTAAT

A. Ruimtelijke Ordening

Als gevolg van groei van de bevolking en toename van de welvaart is de meest kenmerkende ruimtelijke ontwikkeling in de periode na de Tweede Wereldoorlog die van de verstedelijking. Niet alleen door de uitbreiding van bestaande steden maar ook door de bouw van nieuwe steden en uitgroei van kleine kernen, nam de verstedelijking van het platteland toe. Dit proces van suburbanisatie werd versterkt door toenemend autobezit en -gebruik. Gevolg van deze ontwikkeling is een scheiding tussen wonen en werken, waardoor het aantal verplaatsingen over grotere afstand toeneemt en nieuwe autowegen nodig zijn: kortom extra energie en extra ruimte.

De verschillende maatschappelijke activiteiten wonen, werken, recreëren, winkelen e.d. zullen weer zodanig gesitueerd moeten worden, dat de lengte van de verplaatsingen wordt ingekort.

Steeds zichtbaarder wordt dat er een proces gaande is van achteruitgang van het woon- en leefklimaat in de oudere stadswijken, door gebrek aan onderhoud, het niet meer voldoen aan de huidige wooneisen van de woningen, weinig speelruimte in verband met geparkeerde auto's en drukke straten. Gevolg is het wegtrekken van de financieel draagkrach-

tigen naar nieuwe woonbuurten en de vestiging van sociaal-economisch zwakkere groepen.

Voor het goed functioneren van de binnensteden vindt men het nodig om de bereikbaarheid ervan voor de auto zo goed mogelijk te doen zijn. Het gevolg evenwel is, dat er verkeers- en parkeerproblemen ontstaan, waardoor tevens de bereikbaarheid voor andere groepen verkeersdeelnemers, langzaam verkeer en openbaar vervoer, afneemt en de binnensteden hun functie als verzorgingsgebied voor de regio verliezen.

De leefbaarheid van binnensteden kan worden verbeterd door de bereikbaarheid ervan met het openbaar vervoer en de fiets te vergroten, het verblijfsklimaat te verbeteren en door versterking van de woonfunctie.

Op het platteland zijn er gebieden te onderscheiden, die onder druk staan van nabijgelegen steden en gebieden, waar het verzorgingsniveau steeds lager wordt.

De ruimtelijke ordening heeft zichzelf in het afgelopen decennium vooral een coördinatiefunctie toebedacht. Dit betekent dat ernaar gestreefd wordt de ruimtelijke claims van de verschillende sectoren (landbouw, verkeer, woningbouw etc.) zo goed mogelijk op elkaar af te stemmen, veelal ten koste van natuur en landschap.

Ieder stuk grond in Nederland heeft al een bestemming. Waar het niet meelukt de verschillende functies en ruimtebehoeften op elkaar af te stemmen, wordt al gauw geprobeerd de problemen van het oude land voor zich uit te schuiven, het IJsselmeer in (aanleg van de Markerwaard), de Waddenzee in (inpoldering in Noord-Friesland) of de Noordzee in (kustuitbreiding tussen Hoek van Holland en Scheveningen).

Vergroting van het landoppervlak is hooguit een tijdelijke oplossing, de behoefte eraan is niet hard te maken en het brengt een ontoelaatbare aantasting van de natte gebieden van Nederland met zich mee.

Bij uitbreiding van activiteiten dient dan ook in de eerste plaats de intensivering van het bestaande grondgebruik voorop te staan. Investerings hebben bovendien een groter rendement, wanneer ze gericht worden op herstructurering van verouderde bedrijfsterrains, benutting van braak liggende industrieterreinen en de aanpak van de bodemsanering.

De ruimtelijke ordening moet op zoek gaan naar een nieuwe identiteit. Coördineren betekent tegenwoordig bijna per definitie inleveren van ruimtelijke kwaliteit. De belevingswaarde is op de achtergrond geraakt. Voorts is een fundamentele bezinning nodig op mogelijke toekomstige ruimtelijke veranderingen als gevolg van de technologische ontwikkeling en veranderingen in de vrijetijdsbesteding en het leefpatroon van mensen.

1. De ruimtelijke ordening gaat zich fundamenteel bezig houden met de ruimtelijke veranderingen in de toekomst als gevolg van:
 - technologische ontwikkelingen;
 - wijzigingen in de bevolkingssamenstelling;
 - ontwikkelingen op het gebied van de tijdsbesteding en het leefpatroon van mensen;
 - wijzigingen in de verhouding landbouw — natuur.

De resultaten van deze bezinning worden neergelegd in een vierde nota ruimtelijke ordening.

2. Omdat nog zoveel grond in Nederland niet doelmatig wordt gebruikt, worden plannen voor landaanwinning zoals de aanleg van de Markerwaard en

een kustuitbreiding tussen Hoek van Holland en Scheveningen afgewezen.

3. Het groeikernenbeleid wordt afgebouwd en vervangen door bouwen in en om de steden en binnen de stadsgewesten. Binnen het verstedelijkingsbeleid krijgt de stadsvernieuwing de hoogste prioriteit.
4. Nieuwe woon- en werkgebieden worden zoveel mogelijk aangesloten op de bestaande infrastructuur. Prioriteit daarbij krijgt de situering langs de hoofdasen en op de knooppunten van het openbaar vervoer.
5. Mogelijkheden van verdichting in de steden worden benut, maar zullen er niet toe mogen leiden, dat de kwaliteit van het stedelijk milieu achteruit gaat, bijv. door het gebruik van gronden, die momenteel een groenbestemming hebben.
6. Bij de bouw van woonwijken en situering van de werkgelegenheid dient rekening gehouden te worden met veranderingen in het leefpatroon vooral van vrouwen.
7. De overlast van het verkeer in binnensteden wordt verminderd door de binnensteden in te delen in verkeers- en verblijfsgebieden. Het parkeren op straat wordt teruggedrongen door de aanleg van parkeergarages met gunstige tarieven voor omwonenden. Iedere stad wordt verplicht een fietsrouteplan in uitvoering te nemen.
8. Grootchalige voorzieningen voor de openluchtrecreatie worden dicht bij de steden aangelegd. Belangrijk aandachtspunt daarbij is de ontsluiting ervan voor het langzaam verkeer en het openbaar vervoer.
9. De leefbaarheid van het platteland en

de kleine kernen wordt op een passend niveau gehandhaafd. In centraal gelegen kernen moet het voorzieningenniveau op peil gehouden worden. Alle kernen worden ontsloten door middel van flexibele vormen van openbaar vervoer. Voor belangrijke schoolroutes zullen fietspaden voor een veilige situatie zorgdragen.

10. Bij ruimtelijke kwaliteit gaat het allereerst om de instandhouding van het natuurlijk milieu en de beleving van natuur en landschap. Dit betekent dat niet met de natuur verenigbare menselijke activiteiten zoals in de Waddenzee worden tegengegaan. Het instrumentarium van de Nota Landelijke Gebieden wordt versterkt om het evenwicht tussen landbouw en natuur daadwerkelijk te herstellen.

B. Volkshuisvesting

Eén van de sociale grondrechten van deze tijd is het recht van de burger op een goede en betaalbare woning. Het is de plicht van de overheid, om te voorzien in voldoende en goed gebouwde woningen. Ongeacht de wijze van samenleven met anderen zal er naar gestreefd moeten worden, dat een ieder de woonruimte krijgt, die hij/zij wenst.

Ondanks de economische recessie is het nodig om de bouw van woningen op een hoog peil te handhaven. Dit is nodig in verband met de nog steeds aanwezige woningnood.

In overleg met provincies en gemeenten zal de rijksoverheid een evenwichtige verdeling van nieuw te bouwen woningen moeten aangeven en mogelijkheden moeten bieden voor stadsvernieuwing.

Stadsvernieuwing betreft meer dan alleen bouwen en verbouwen. Het betreft ook samenlevings-opbouw en het voorzien in gepaste werkgelegenheid.

Leefbaarheid en levendigheid zullen allereerst zijn gediend met het herstel van de woonfunctie van de binnenstad. Het historisch evenwicht tussen wonen, werken en cultuur dient weer tot stand te worden gebracht.

1. Er is nog steeds een kwantitatieve woningnood. Daarom wordt de bouw van nieuwe woningen in de sociale huur- en koopsector op een hoog peil gehouden. Prioriteit in het volkshuisvestingsbeleid krijgen het herstel van de woonfunctie in de binnensteden, alsmede de samering en verbetering van verouderde stadswijken. De kwaliteit van de bestaande woningvoorraad wordt verbeterd door onderhoud en renovatie met subsidie en belastingmaatregelen te stimuleren.
2. De kwalitatieve woningnood wordt bestreden door voorkoming van leegstand en door een effectieve woningdistributie. Doorstromingsmaatregelen moeten ervoor zorgen, dat iedereen in een (financiële en qua leefomstandigheden) passende woning terecht komt. Voor de schaarse sector valt te denken aan een huisvestingsvergunning met een beperkte duur en periodieke toetsing.
3. Zowel in de nieuwbouw als in de bestaande bouw wordt meer vrijheid gegeven aan nieuwe bouwmethoden en het eigen initiatief van mensen (bijvoorbeeld cascowoningen). De positie van de bewoners wordt versterkt door hen directer te betrekken bij het volkshuisvestingsbeleid via inspraak in nieuwbouwplannen en sanerings- of vernieuwingsplannen. Elke woonvorm moet een behuizing krijgen, die bij die woonvorm past.
4. Bevordering van het eigen woningbezit verdient steun, mits de totale tegemoetkoming van de overheid de

subsidie voor de bouw van een woningwetwoning niet te boven gaat.

5. Een huur van 17% van het netto-inkomen is acceptabel. Het huursubsidiebeleid wordt op deze grens afgesteld en voorts omgebouwd tot een woonlastensubsidiebeleid, waarin effecten van de energieprijsontwikkeling worden meegenomen.
6. Kamerverhuur wordt weer aantrekkelijker gemaakt door wijziging van de huurwetten en fiscale maatregelen. Er komt een registratie van kamerzoekenden voor onzelfstandige woonruimte. Niet-commerciële kamerbemiddelingsbureaus krijgen ondersteuning.

C. Verkeer en Waterstaat

Voor een goed functioneren van een samenleving is een goed verkeers- en vervoerssysteem onontbeerlijk. Verkeer en vervoer vormen de schakels tussen de verschillende maatschappelijke activiteiten, zoals wonen, werken, winkelen, recreëren, sociale en culturele contacten, enz.

De wensen en de mogelijkheden tot verplaatsen zijn voor iedereen verschillend. De EVP wil er naar streven om aan een voldoende niveau van mobiliteit tegemoet te komen.

Daarbij gaat onze aandacht in de eerste plaats uit naar de mensen, die geen auto ter beschikking hebben. Met name voor deze mensen wil de EVP ervoor zorg dragen, dat zij zich op een qua tijd, kosten en moeite aanvaardbare wijze kunnen verplaatsen.

Aan het verkeers- en vervoerssysteem zijn echter ook nadelen verbonden. Een toenemend ruimtebeslag, milieuverontreiniging, onveiligheid en filevorming zijn

de grootste verkeersproblemen. De EVP wijt deze problemen voor een groot deel aan het onnodige intensieve autoverkeer.

In Nederland, waar al onze activiteiten zich op een vrij klein oppervlak dienen af te spelen, is uitbreiding van het wegennet niet gewenst. Met name uit natuurgebieden en landschappelijk waardevolle gebieden dient het doorgaande verkeer geweerd te worden. De EVP geeft de voorkeur aan het verbeteren van problematische verkeerssituaties door middel van het herstructureren van knelpunten.

Uitbreiding van het openbaar vervoer en de aanleg van fietspaden wordt door de EVP bevorderd. Op deze wijze wordt het gebruik van de auto teruggedrongen.

1. Het gebruik van het openbaar vervoer zal met voortvarendheid worden gestimuleerd.
2. De EVP pleit voor tariefverlagingen bij het openbaar vervoer; want door een toename van het aantal reizigers verbeteren het rendement en de intensiteit.
3. Bij alle infrastructurale en vervoers-technische voorzieningen in het openbaar vervoer moet steeds met de belangen van gehandicapten, ouderen en kinderen rekening worden gehouden.
4. Met het oog op de sociale veiligheid, de controle op plaatsbewijzen en de behoefte aan informatie, dienen bij het lokale openbaar vervoer meer conducteurs te worden ingezet.
5. Op het platteland dient een goed openbaar vervoer te worden gewaarborgd. Verdere inkrimping van het streekvervoer is onaanvaardbaar. Waar slechts een beperkte behoefte bestaat, dienen alternatieve, meer op de vraag afgestemde bussystemen, zoals de

taxi- of buurtbus, te worden overwogen.

6. Spoorwegstations moeten vlotte, veilige en overzichtelijke aan- en afvoerroutes hebben voor voetgangers en alle soorten wegverkeer. Knooppunten van stads- en streekbussen behoren bij stations gesitueerd te zijn. Bij stations moeten steeds voldoende stallings- en parkeermogelijkheden voorhanden zijn.
7. De EVP is voorstander van het door-trekken van de Flevolijn naar Groningen. In streek- en bestemmingsplannen dienen hiervoor de planologische mogelijkheden te worden opengehouden. Dit geldt ook voor het eventueel reactiveren van gesloten spoorlijnen, zoals het traject Apeldoorn-Zwolle en de lijnen naar Uden en Waalwijk.
8. Het goederenvervoer per trein en per schip zal van overheidswege gestimuleerd worden, met name voor transport van massagoederen over grote afstanden.
9. Verbeteringen aan deze transportwijken kunnen echter niet altijd gezocht worden bij schaalvergroting. De EVP wijst een invoering van zesbaksduwvaart op de grote rivieren af.
10. De veerdiensten op de Waddeneilanden en Zeeuws-Vlaanderen dienen voor de bewoners gesubsidieerd te worden.
11. Bij de verhoging van zee- en rivierdijken dient naast veiligheidsnormen ook rekening te worden gehouden met het behoud van beschermde stads- en dorpsgezichten.
12. Het nationale luchtverkeer zal tot een minimum beperkt moeten blij-

ven; het internationale luchtverkeer dient aan te sluiten op het intercity-verkeer.

13. Schiphol zal als belangrijkste luchthaven blijven functioneren. Vlieg-veld Beek wordt niet met een oost-west baan uitgebreid.
14. Om het grensverkeer binnen de EG zo vlot mogelijk te laten verlopen, dienen de administratieve handelingen aan de grensovergang tot een minimum te worden beperkt.
15. Om het zo noodzakelijke selectieve autogebruik te bevorderen, wordt het bezit minder en het gebruik van de auto meer fiscaal belast, door de algemene wegenbelasting te verlagen en de accijns op de motorbrandstof te verhogen. Voor beroepsmatig auto-gebruik kunnen afzonderlijke maatregelen worden getroffen.
16. De maximale toegestane snelheid van 100 km/uur op auto(snel)wegen wordt niet verhoogd. De naleving hiervan moet strenger worden gecontroleerd. Voorts zou de tracering van de wegen aan de erop toe te laten snelheid moeten worden aangepast.

De EVP is voorstander van een scheiding tussen verkeersgebieden en verblijfsgebieden. In de verblijfsgebieden dient de maximaal toe te laten snelheid tot circa 30 km/uur te worden teruggebracht.

17. De aanleg van autosnelwegen moet tot het uiterste worden beperkt.
18. Knelpunten in het wegennet dienen te worden verbeterd door verbreding van bestaande wegen en reconstructie van bruggen en kruispunten. Bij de reconstructie van verkeers-

knooppunten dient steeds prioriteit te worden gegeven aan bus- en fietsroutes.

Bij de aanleg van fietsroutes moeten omwegen worden vermeden en zij dienen een gunstige positie in verkeerslichtenregelingen te verkrijgen. De subsidiëring van fietspaden en vrije fietsroutes dient ten spoedigste te worden hervat, dit ter beveiliging van zowel het fiets- als het autoverkeer.

19. De aanleg en instandhouding van toeristische fietsroutes dient te worden bevorderd. Waar de recreatieve omgeving gescheiden wordt van de stedelijke woongebieden door kanalen, spoor- en snelwegverbindingen, moeten voor voetgangers en (brom)fietsers vrije overgangen/kruisingen worden aangelegd.

Ook het opheffen van voetveren betekent een aanzienlijke verarming en moet derhalve worden tegengegaan.

Hoofdstuk IX

WELZIJN EN GEZONDHEIDSZORG

A. Welzijn

De welzijnszorg staat onder grote druk. Enerzijds worden van overheidswege voortdurend bezuinigingen doorgevoerd en blijft wetgeving onduidelijk, anderzijds kenmerken de 80-er jaren zich door grote sociale problemen.

Bij welzijnswerk gaat het om de mens die hulp komt vragen. Daarvoor dient er een breed netwerk van hulpverlening te zijn, dat effectief en ter zake doende kan antwoorden. De mens staat hierbij centraal en bureaucratie moet worden voorkomen.

Welzijnswerk functioneert niet alleen

als voorzieningen-stelsel, maar heeft ook een emancipatoire en ontwikkelende functie.

Zowel de overheid (gemeente, provincie en rijk) als particulieren, kunnen oplossingen aandragen. De overheid schept kaders waarbinnen mensen in vrijheid tot ontplooiing kunnen komen. Daarvoor dient een goede raamwetgeving en goede samenwerking van de overheid met de welzijns-instellingen. De overheid stimuleert zoveel mogelijk initiatieven van burgers. Het bevorderen van zelfzorg en mantelzorg is in dit kader een goede zaak, zolang dit niet gebruikt wordt om bezuinigingen door te voeren, waardoor juist de zwakke groeperingen de dupe worden.

1. Welzijnsvoorzieningen dienen laagdrempelig te zijn. De gebruiker dient centraal te staan en niet belemmerd te worden door bureaucratische structuren. Waar mogelijk dienen welzijnsvoorzieningen 24 uur per dag ter beschikking te staan.
2. De samenhang en samenwerking tussen overheid en instellingen dient geïntensiveerd te worden.
3. Beheersing van de kosten mag alleen door verhoging van efficiency verkregen worden.
4. Algemene voorzieningen dienen gestimuleerd te worden boven categorale voorzieningen, tenzij bepaalde categorieën in de knel dreigen te komen.
5. Sportieve recreatie dient gestimuleerd te worden.

B. Gezondheidszorg

Zorg voor eigen gezondheid is in de eerste plaats een taak voor ieder mens persoonlijk. Ieder is verantwoordelijk

voor eigen leefwijze voor wat betreft eten, drinken, roken, lichaamsbeweging, enz. Daarbij dient ieder zowel eigen belang als ook het belang van de gemeenschap, die de gevolgen van onverantwoord leven mee moet dragen, als uitgangspunt te nemen.

De overheid dient daarbij stimulerend en voorwaardenscheppend op te treden, o.a. door voorlichting en informatieverstrekking: in het onderwijs, door middel van radio en TV en andere publiciteitsmedia.

Ieder mens, arm of rijk, heeft het recht om van de ter beschikking staande middelen tot hulpverlening gebruik te maken. Daarbij mogen geen beperkingen bestaan als eigen bijdragen in de kosten: behoefte aan hulp mag niet leiden tot extra lasten.

Bij de behandeling en verzorging van zieken dient uitgegaan te worden van de persoon en niet van het niet goed functionerende orgaan. Bij de keuze van behandeling en de wijze waarop dient het oordeel van de hulpvrager dus zwaar mee te wegen, waarbij zowel de zogenaamde "klassieke geneeskunde" als de zogenaamde "alternatieve geneeskunde" in aanmerking kunnen komen.

De opbouw van de zorgverlening dient er op gericht te zijn, dat degene die zorg van anderen nodig heeft, zo lang als het kan, in eigen omgeving blijft, en — indien dat tijdelijk niet kan — daarin zo spoedig mogelijk weer kan terugkeren.

Indien opname in een ziekenhuis nodig is, dient daarvoor bij voorkeur een basis-ziekenhuis beschikbaar te zijn met een beperkt aantal specialismen. Daarin kan in ongeveer driekwart van alle vraag naar ziekenhuiszorg worden voorzien.

Per gezondheidsregio zal een aantal van dit soort kleinere ziekenhuizen aan-

wezig moeten zijn: goed bereikbaar voor zieken en bezoekers, van een omvang en sfeer waar men zich "thuis" kan voelen. Afhankelijk van de omvang van de gezondheidsregio zullen één of meer tot een centrumziekenhuis uitgebouwde — en derhalve van meer deelspecialismen voorziene — ziekenhuizen beschikbaar moeten zijn.

Het afstandscriterium speelt daarbij een wat geringere rol dan bij het basis-ziekenhuis. Tussen de regionale ziekenhuizen en de daarin werkzame artsen dient elke vorm van concurrentie — als zijnde tegen het belang van de patiënt — uitgesloten te zijn. Integendeel, een hechte samenwerking is met het oog op dat belang van grote betekenis.

Voor de zogenaamde "topzorg", waar sprake is van minder vaak voorkomende gevallen, dient een beperkt aantal over het land verdeelde topziekenhuizen te functioneren. In principe zijn dit de academische ziekenhuizen.

In de opleiding van hulpverleners dient er vooral de nadruk op gelegd te worden, dat hulpverlening erop gericht moet zijn de hulpvragenden op volwaardige en derhalve menswaardige wijze tegemoet te treden en te behandelen. Dit houdt in, dat niet alleen aan geneeskunde en economie, doch ook aan ethiek en gedragswetenschappen meer dan voorheen aandacht moet worden besteed.

De te verwachten toenemende vergrijzing van onze bevolking met de daaruit resulterende behoefte aan geriatrische begeleiding en zorg, dient een onderwerp van brede overweging te zijn, teneinde de daarvoor nodige voorzieningen en maatregelen tijdig te kunnen beramen en te realiseren.

1. De preventieve gezondheidszorg dient verbeterd te worden door gezond-

- heidsvoorlichters, die in wijkgezondheidscentra werkzaam zijn. De financiering hiervan moet goed geregeld worden.
2. De teruggang "in de lijn" dient te worden bevorderd. De "eerste lijn" gezondheidszorg dient gecoördineerd te worden versterkt. Met name de gemeenten hebben hierbij een belangrijke taak te vervullen.
 3. De structuur van de gezondheidszorg dient verbeterd te worden. Een goede raamwetgeving en betere afspraken tussen verzekeraars, instellingen, financiers en beleidbepalers is daarbij voorwaarde.
 4. Het beleid van privatisering van ziektekosten-verzekering dient omgebogen te worden naar een algemene volksverzekering met een breed verstrekkingspakket (zoals ziekenfondswet en AWBZ). Intussen dienen medische handelingen genormeerd te worden en budgetfinanciering verder doorgevoerd.
 5. De vestiging van gezondheidscentra met medewerkers in loondienst dient bevorderd te worden, terwijl vrije vestiging en commerciële dienstverlening moeten worden afgebouwd. Begonnen dient te worden met afschaffing van de zgn. goodwill betalingen bij overname van praktijken.
 6. Er dienen strenge normstellingen te komen t.a.v. hoeveelheid, prijs en soort voorgeschreven medicijnen. Het gebruik van goedkopere alternatieven moet worden gestimuleerd.
 7. Invoering van loondienstverband van specialisten in ziekenhuizen en apothekers dient ter hand te worden genomen.
 8. Er dient een betere wettelijke rechtsbescherming te komen voor patiënten. Klachten dienen beter behandeld te worden, zonodig door middel van een Kamer van de Arrondissementsrechtbank. De bescherming van de persoonlijke levenssfeer dient gegarandeerd te worden en een ieder heeft recht op medische gegevens van zichzelf.
 9. Inrichtingen dienen kleinschalige woonvormen te hebben. De achterstand bij psychiatrische inrichtingen t.a.v. het bouwen van nieuwe voorzieningen dient te worden opgeheven.
 10. Hulpverlening bij verslaving (bijv. alcohol, drugs en tabak) is een zaak van goede voorlichting en voorbeeld. De handel in hard drugs dient effectief bestreden te worden. Softdrugs moeten uit de sfeer van het strafrecht gehaald worden. Roken in openbare gebouwen dient te worden tegengegaan.
 11. Om misbruik en commercialisering van nieuwe technologieën op het gebied van gezondheidszorg (DNA) te voorkomen, dienen strenge normen te worden vastgesteld.
 12. Het gebruik van gezond voedsel dient gestimuleerd te worden en het gebruik van allerlei toevoegingen streng gereguleerd.
- C. Euthanasie en Abortus provocatus*
- De EVP handhaaft het uitgangspunt dat de politieke, sociale, economische en medische voorwaarden bij het inrichten van de maatschappij zodanig dienen te zijn, dat leven geëerbiedigd wordt.
- Hoewel leven op zichzelf een waardevol "gegeven" is, kunnen we niet anders

dan ook erkennen, dat leven op aarde soms slechts met veel moeite als waardevol beleefd kan worden.

Op die erkenning berust ook het standpunt van de EVP, dat medische macht haar grenzen moet kennen: gezondheidszorg is geen gevecht tegen de dood, maar een steun voor het leven.

Waar zonder medisch handelen geen leven meer zou kunnen bestaan, moet de zieke het recht gegund worden, dat medisch handelen af te wijzen. Immers, daar ieder mens zelf de verantwoordelijkheid draagt voor zijn leven, mag niet een ander die verantwoordelijkheid overnemen door de wens van de zieke, tot afhankelijkheid veroordeeld, te negeren.

Middelen die de pijn verzachten, kunnen een steun voor de (nog) levende mens betekenen, ook al brengen ze de dood dichterbij. Dit paradoxale feit mag niet de reden zijn, waarom zulke middelen de zieke worden onthouden.

In bovenstaande situaties wordt elke beslissing genomen binnen de relatie van zieke en behandelende arts.

Waar de patiënt zelf geen stem meer heeft (d.i. niet meer kan hebben) is zeker grote reserve vereist; het gaat in een beslissing nu immers om andermans leven. Slechts zeer na betrokkenen, partner of nauw verwante familie, mag gevraagd worden met de behandelende arts een besluit te nemen.

Die reserve, omdat het om het leven van een ander gaat, geldt ook t.a.v. het afbreken van een zwangerschap. Gerekend het feit dat een nog niet geboren mens op geen enkele wijze heeft kunnen tonen wat hij van het leven maken kan, past grote voorzichtigheid in beoordeling van de toekomstkansen. Ook hier mag alleen aan de zeer na betrokkene(n) — de zwangere vrouw en haar eventuele

partner — gevraagd worden, een besluit te nemen.

Het opleggen van verplichte bezinningsdagen alleen bij besluitvorming op dit punt doet geen recht aan het verantwoordelijkheidsgevoel van de mensen, van wie in deze zaak een beslissing wordt gevraagd. Het beleid dient er met name op gericht te zijn abortus provocatus te voorkomen. In de eerste plaats door het voorkomen van ongewenste zwangerschap door o.a. betere voorlichting en onderzoek naar zwangerschap-voorkomende middelen. De EVP vindt verder, dat zorgvuldig moet worden onderzocht of te vondeling leggen op beperkte schaal en onder stringente voorwaarden mogelijk gemaakt moet worden. In ieder geval dient abortus provocatus en te vondeling leggen uit de sfeer van het strafrecht gehaald te worden.

1. Er dient zo spoedig mogelijk wetgeving te komen op het gebied van euthanasie. Hierbij dient de bescherming en keuzevrijheid van de stervende mens zowel als rechtspositie van de begeleidende arts en verpleegkundigen in ogenschouw te worden genomen.
2. Ongewenste zwangerschap moet zoveel mogelijk worden voorkomen door:
 - Goede opvoeding tot respect voor elkaar en het leven;
 - goede voorlichting over sexualiteit, zwangerschap en voorbehoedsmiddelen;
 - verbetering van voorbehoedsmiddelen, zodat ze veiliger en minder schadelijk worden;
 - alle voorbehoedsmiddelen in het ziekenfondspakket op te nemen;
 - betere subsidieregeling voor organisaties die zich met die voorlichting bezig houden;
 - organisaties, die vrouwen in nood-situaties opvangen en helpen, dienen

voor subsidie in aanmerking te komen;

- verbetering van voorlichting en opvang van ongewenst zwangere vrouwen t.a.v. abortus en adoptie;

- verbetering van de adoptieregeling, vooral ten aanzien van baby's, een snelle plaatsing van ongewenste kinderen in een adoptie-gezin;

- in het voortgezet onderwijs dient seksuele vorming als onderdeel van de algemene vorming verplicht in het schoolwerkplan te worden opgenomen.

3. De individuele keuzevrijheid van vrouwen en mannen is een eerste voorwaarde om te beslissen of men wel of geen kinderen wil. Draagmoederschap moet onder notarieel vastgelegde voorwaarden mogelijk zijn, evenwel altijd zonder winstooitmerk.

D. Financiering

Daar de zorg voor gezondheid en welzijn bij uitstek behoort tot de eerste levensbehoeften, dient de financiering door de overheid namens de gemeenschap veilig gesteld te worden. In een heffing naar draagkracht — derhalve via de belasting — komt het karakter van de gezondheidszorg het beste tot zijn recht.

Door de vergrijzing van de bevolking zal in de toekomst de zorgbehoefte toenemen. Willen we het hoge peil van onze welzijns- en gezondheidszorg handhaven, dan zal er aan kostenbeheersing moeten worden gedaan.

Allereerst moet dit bereikt worden door de gezondheid van mensen te verbeteren en in de tweede plaats door een betere organisatie en terugdringen van overbodige kosten. De budgetfinanciering moet verder doorgevoerd worden, niet alleen per instelling, maar ook per regio.

De EVP is zich ervan bewust, dat het

leven van een mens niet in geld is uit te drukken. Toch zal niet elke uitgave voor de gezondheidszorg per definitie verantwoord zijn. Daarbij kan het nodig zijn een afweging te maken tussen de zorg voor één mens en vele anderen. Bij iedere beslissing over financiering zal men hierbij een heel zorgvuldige afweging moeten maken.

Kostenbeheersing mag nooit ten koste gaan van één bepaalde groep, zoals de minst-draagkrachtigen.

Hoofdstuk X

LANDBOUW EN VISSERIJ

A. Landbouw

De landbouw en de visserij zijn de voornaamste voedselbronnen voor de mens. De laatste decennia is de wereldvoedselproductie zodanig gestegen, dat er voor iedereen voldoende voedsel is. Toch heeft 1 miljard mensen honger en sterven er honderden miljoenen direct of indirect aan voedseltekort.

De Nederlandse landbouw, tuinbouw en veeteelt zijn zeer afhankelijk van gronden in andere landen en werelddelen. Per Nederlandse ha worden 7 à 8 ha elders in de wereld voor onze productie ingezet. Ongeveer 70% van onze voedselimport uit de derde wereld is bestemd voor veevoeder en zo'n 30% omvat (luxe) voedselprodukten.

Daarbij produceren wij jaarlijks veel te veel melk, grote mestoverschotten en worden herhaaldelijk landbouwprodukten doorgedraaid.

In derde wereldlanden vindt er een verschuiving plaats van zelfvoorzienende voedselproductie naar de teelt van handelsgewassen voor de export. Door de tendens dat steeds meer grondstoffen in de voedselindustrie onderling uitwissel-

baar zijn, worden boeren die allerlei produkten telen, gedwongen wereldwijd te concurreren.

Door verlaging van de prijzen worden de boeren door de voedselverwerkende multinationals over de hele wereld tegen elkaar uitgespeeld.

Een ander landbouwbeleid is dringend gewenst. Het samen delen van voedsel op deze wereld dient de hoogste prioriteit te krijgen. Een eerlijke voedseldistributie zal centraal staan, zodat ieder op aarde van deze eerste levensbehoefte voorzien wordt.

Een ander consumptiepatroon in onze maatschappij is hiervoor een eerste vereiste. Daarnaast is het betalen van een eerlijke prijs voor de voedselimporten noodzaak om ontwikkelingslanden de kans te geven hun samenleving van de grond te krijgen.

Vanuit deze drie basisprincipes zal het landbouwbeleid van de EVP gestalte krijgen.

1. In de landbouw dient de produktie van voedsel voor *alle* mensen centraal te staan.
2. De EVP pleit voor de oprichting van een wereldvoedselbank, om op wereldwijde schaal te komen tot een eerlijker distributie van voedsel.
3. Het Nederlandse landbouwbeleid zal de eigen voedselproduktie stimuleren; het is gericht op de vergroting van de EG, zelfvoorziening en steun aan de wereldvoedselbank.
4. Door middel van het verhogen van de heffingen wil de EVP de import van veevoedergrondstoffen beperken.
5. De prijs van landbouwprodukten die op de wereldmarkt worden afgezet, mogen niet langer door de EG kunstmatig worden verlaagd.
6. De landbouwproduktie moet plaats vinden met eerbied voor natuur, landschap en milieu. Het hergebruik van organisch afval wordt gestimuleerd.
7. Het gebruik van rioolzuiveringsslib als meststof zal vanwege het voorkomen van zware metalen aan strengere normen worden onderworpen.
8. Een extra stimulans zullen krijgen:
 - onderzoek en toepassing van biologische middelen ter voorkoming van plantenziekten en insectenaantasting;
 - onderzoek en kweekwerk om te komen tot plantenrassen met ingeteelde resistentie tegen bepaalde plantenziekten;
 - onderzoek en voorlichting in alternatieve landbouwmethoden.
 - initiatieven ter bevordering van afzetdistributie en consumentenvoorlichting over alternatief geproduceerd voedsel.
9. Het gebruik van persistente chemische bestrijdingsmiddelen, zoals Simarin en Paraquat, worden verboden.
10. In de glastuinbouw zal het onderzoek naar en de toepassing van energiebesparende teeltmethoden van overheidswege worden gestimuleerd.
11. Vanwege het zeer hoge energieverbruik dient de teelt van zomergewassen in kassen tijdens de winterperiode sterk beperkt te worden. Er dient onderzoek gedaan te worden naar meer koude-resistente planten-, groenten- en bloemenrassen, en het toepassen van hydrocultuur en etagekassenteelt.
12. De EVP wijst grootschalige landschapshervormende ruilverkavelingen,

met infrastructurele veranderingen af. Waar het landbezit sterk verdeeld is, dient een vorm van administratieve ruilverkaveling plaats te vinden, waarbij kavelruil centraal staat. Er wordt gestreefd naar een flexibele aanpak, gericht op de problemen van individuele bedrijven.

Hierdoor verbetert de bedrijfsvoering, terwijl natuurlijke en landschappelijke waarden gehandhaafd blijven.

13. De diversiteit wordt bevorderd met de volgende mogelijkheden:

- een ruimere toepassing van beheers- en onderhouds-regelingen;
- stimulering van vrijwillig landschapsonderhoud en landschapsbeheer;
- stimuleringssubsidies voor aangepaste investeringen (bv. aangepaste werktuigen voor natte en ongegaliseerde gronden, aan weidevogel aangepaste maaiapparatuur e.d.).

14. De prijzen van landbouwgronden moeten in een goede verhouding staan tot de prijzen van de producten die erop verbouwd worden.

15. De prijzen voor landbouwproducten blijven op een redelijk niveau gegarandeerd. Hierbij wordt rekening gehouden met de vaak zware arbeidsondersteuning, die vrouwen in het boerenbedrijf leveren.

16. Bedrijfsverzorgingsdiensten dienen een belangrijke rol te spelen bij de verbetering van de arbeidsomstandigheden. Zij zullen hierbij door de overheid gesteund worden.

17. Bedrijven met een laag inkomen en van een kleine tot gemiddelde omvang, kunnen tegen een gereduceerd tarief gebruik maken van de bedrijfsverzorgingsdienst.

B. Visserij

De Nederlandse visserij is een traditionele bedrijfstak, waarin nog steeds velen werkzaam zijn. Het behoud van deze sector is gediend met een blijvend evenwicht in de visstand.

Dat kan bereikt worden door overbevissing te voorkomen. Ook voor de visserij is het van groot belang de hoge energiekosten terug te dringen. Verontrustend is de steeds groter wordende schade, die de watervervuiler toebrengt aan de gezondheid van vissen.

Nog steeds zijn er zeedierensoorten, die met uitsterven worden bedreigd. De Nederlandse visserij zou mee kunnen helpen de visvangst in ontwikkelingslanden te verbeteren.

1. In het Nederlandse visserijbeleid krijgt de consumptieve visserij de voorkeur boven visserij ten behoeve van de vismeelindustrie.
2. Door internationale quotering en strenge controle daarop dient overbevissing te worden voorkomen.
3. De overheid dient het onderzoek naar minder energieverwendende technieken en methoden van visserij met kracht te bevorderen.
4. Actief onderzoek is nodig om na te gaan in hoeverre de scholing, kennis en ervaring van de Nederlandse visserij kan worden overgedragen aan vissers in de ontwikkelingslanden.
5. De jacht op met uitsterven bedreigde zeedieren (walvissen) dient met alle diplomatieke middelen te worden tegengegaan.

Hoofdstuk XI

JUSTITIE

A. Strafrecht

Gerechtigheid is het doel voor de overheid in haar optreden. Daartoe maakt de overheid haar wetten. Wetgeving moet daarom bewerken dat het kwetsbare beschermd wordt, kans op ontplooiing geboden wordt, en dat er respect bestaat voor de gelijkwaardigheid van alle burgers.

Het justitiële apparaat is belast met de handhaving van de wetgeving. Deze handhaving is geen doel op zichzelf, maar is wel van wezenlijk belang om gerechtigheid te realiseren. Als "machtingen" bepalen wat recht is, wordt de gerechtigheid bedreigd, maar ook als er geen effectief beleid gevoerd wordt om de zogenaamde "kleine" criminaliteit in te dammen. Voor dat laatste is heel belangrijk dat onder hen die verantwoordelijke posities in dit land innemen, het besef groeit, dat hun wetsontduiking door-dringt tot in de gehele samenleving!

De kloof tussen gestrafte en maatschappij moet zo klein mogelijk gehouden worden. De op te leggen straffen moeten bovendien uitgaan van de gedachte dat de schade hersteld dient te worden. Uitvoering van deze gedachte moet ertoe dienen, dat de positie van het slachtoffer niet langer verwaarloosd wordt.

1. Het opsporen en vervolgen van gepleegde inbreuk op milieu- en economische wetten heeft prioriteit.
2. Inschakelen van een gestrafte bij het herstellen van door hem/haar aangebrachte schade moet worden overwogen.
3. Een belangrijke overweging in het be-

leid in de bestrijding van speciaal de kleine criminaliteit moet zijn, dat de kans om ongemerkt crimineel bezig te kunnen zijn sterk verminderd wordt.

4. Het justitiële apparaat dient zodanig te worden ingericht, dat snel be-rechten van kleine misdrijven en eenvoudige overtredingen regel wordt.
5. De op te leggen straffen moeten zo-veel mogelijk dienstbaar aan de sa-menleving zijn.
6. De interne rechtspositie van gedeti-neerden en ter beschikking (tbr) van de regering gestelden verdient meer aandacht. Behoud van actief kiesrecht zou als eerste stap overwo-gen dienen te worden.
7. Gratieverlening moet gehandhaafd blijven.
8. De verstrekking van justitiële infor-matie moet zoveel mogelijk beperkt blijven.
9. Ook voor sociaal economisch zwak-ke groepen moet recht te betalen zijn. Een eigen bijdrage is daarom een stap in de verkeerde richting, die moet worden teruggezet.
10. Klachten over politie en justitieel optreden moeten beoordeeld kun-nen worden door een onafhankelij-ke instelling.
11. Het militaire strafrecht dient te wor-den afgeschaft.
12. Punten van vrouwenstrijd tegen de porno-industrie vanwege het geweld-dadig en discriminerend karakter van porno, tegen seksisme en tegen het beeld van vrouwen als lustobject,

tegen sexueel geweld, mishandeling, aanranding en verkrachting — ook binnen het huwelijk — worden in het overheidsbeleid opgenomen.

13. Gemeenten dienen verplicht te worden discriminerende bepalingen uit de Algemene Politieverordening te schrappen, en bestaande gegevens, verworven op grond van deze discriminerende bepalingen, te vernietigen.

14. Samenlevingsvormen, waarin sprake is van een duurzame relatie en een gemeenschappelijke huishouding, moeten voor de wet gelijk behandeld worden.

B. Vluchtelingen- en Vreemdelingenbeleid

Vanuit haar principes kan de EVP niet anders dan een ruimhartig vluchtelingenbeleid voorstaan, en aandringen op een vreemdelingenbeleid dat de ander als mens volledig recht doet.

Vanwege het sociale stelsel dat Nederland kent, heeft het opnemen van vluchtelingen nu duidelijker financiële gevolgen dan vroeger. De EVP vindt dat geen reden om, zoals in de afgelopen regeerperiode is gebeurd, het vluchtelingen zo moeilijk mogelijk te maken.

Nederland moet de naam van een gastvrij land te zijn, herwinnen.

Als EVP hebben wij weet van de zorg van God voor alle mensen. Met des te meer nadruk zeggen wij daarom, dat ook mensen moeten zorgen voor andere mensen, die op de vlucht zijn.

1. Het huidige beleid inzake de toekenning van een verschillende status aan asielzoekers moet herzien worden.

2. De adviezen van de Hoge Commissaris voor de vluchtelingen zullen uitgangspunt bij de beslissingen over

de toekenning van een status moeten zijn.

3. Procedures voor asiel-vragen dienen versneld te worden; als na verloop van enige tijd nog geen zekerheid bestaat over de status van een aanvrager, zal asiel verleend moeten worden op grond van langdurig verblijf, bijvoorbeeld twee jaar.

4. Het overgrote deel van de vluchtelingen bevindt zich in ontwikkelingslanden. Steun aan deze vluchtelingen dient vergroot te worden.

5. Uitwijzing van vreemdelingen kan alleen geschieden door middel van een gerechtelijke uitspraak. Daarbij is beroep mogelijk op een hogere rechtsinstantie. Pas na uitspraak in dit beroep kan tot uitwijzing worden overgegaan.

6. Nederland dient het initiatief te nemen tot een internationale regeling van de status van de zigeuners, in verband met de toelating tot de verschillende landen.

7. Faciliteiten m.b.t. het aanvragen c.q. verlengen van een verblijfsvergunning met name in grote steden, dienen te worden verruimd.

8. Het asielrecht voor mensen, die om hun godsdienstige overtuiging moeten vluchten, moet versoepeld worden.

9. In het arbeidsrecht moeten meer mogelijkheden geschapen worden voor Islamieten, Joden, Hindoes e.a. om aan hun religieuze verplichtingen te kunnen voldoen.

C. Adoptie en pleegouderschap

Adoptie en pleegouderschap zijn in ons land sterk aan regels gebonden, ter

bescherming van het kind. Toch kunnen deze regels zich ook tegen het kind keren: adoptieprocedures kunnen ontmoedigend lang zijn; pleegouderschap is slechts aan bepaalde categorieën voorbehouden. Versoepeling, resp. verruiming van voorwaarden zou mogelijk ertoe kunnen leiden, dat meer kinderen in een sfeer van persoonlijke aandacht en genegenheid kunnen opgroeien.

Kinderen zijn vaak goed in staat zich een mening over mensen te vormen.

Daarom mag hun niet het recht ontzegd worden in een situatie als waarvan sprake is, hun eigen leefomgeving te kiezen.

1. Een herziening van de adoptiewet is noodzakelijk: de regelingen t.a.v. oudere kinderen dienen verbeterd te worden.
2. Adoptie moet ook voor niet-gehuwden mogelijk worden.

Hoofdstuk XII

DE OVERHEID

A. *De rol van de overheid*

De EVP kent aan de overheid een diepende taak toe. Zij is het "schild voor de zwakken". Daarvoor hecht de EVP grote waarde aan de verworvenheden van de verzorgingsstaat. De economische crisis heeft het mogelijk gemaakt, dat de belangrijke rol die de overheid heeft in de verzorgingsstaat, betwist kon worden. Discussies over de uitdijende taak van de overheid zijn vaak misbruikt om bezuinigingen te rechtvaardigen. Desalniettemin heeft de EVP oog voor vragen, die de verbreding van de overheidstaken opgeroepen hebben. Verstarring, verkokering, een logge bureaucratie verhinderen dat de overheid echt dienstbaar is voor de bevolking, en maakt dat de overheid het vertrouwen van de bevolking verliest.

De EVP streeft naar een samenleving

van vrede en gerechtigheid. Zo'n samenleving is niet door de overheid te maken. Daarvoor hecht bovendien de EVP te grote waarde aan de eigen verantwoordelijkheid van mensen, die in vrijheid aan een samenleving, waarin vrede en gerechtigheid heersen, moeten kunnen bouwen.

1. Met deregulering van wet- en regelgeving moet voortgang gemaakt worden. Een belangrijke overweging moet de doorzichtigheid en toegankelijkheid van het overheidsapparaat zijn.
2. Echter, deregulering mag niet leiden tot nalaten van een doeltreffend en afdoend milieubeleid. Dit geldt ook voor de grondpolitiek.
3. Tegenover privatisering van overheids-taken moet terughoudendheid betracht worden.
4. Interdepartementale samenwerking moet bevorderd worden.
5. De adviezen van door de regering ingestelde adviescommissies voor deze vraagstukken, zoals de commissies Vonnhoff en Geelhoed, moeten ter harte worden genomen.

B. *Overheid en parlement*

De staat wordt gevormd door overheid en bevolking. Daarin ligt de grondslag voor de parlementaire democratie. In het parlement ontmoeten overheid en volk (svertegenwoordiging) elkaar. Juist hier wordt de mate van (on)geloof in de politiek bepaald. In deze regeerperiode is dat geloof verder getaand. Het strakke regeerakkoord ontcrachtte bij voorbaat ieder debat. Toch heeft de RSV-enquête geleerd, dat binnen het huidige systeem van parlementaire democratie veel mogelijk is. De EVP pleit ervoor, dat in dit spoor doorgegaan wordt en hoopt dat politieke en persoonlijke belangen niet

langer een sta in de weg zijn voor een zuiver functionerende parlementaire democratie.

1. Het recht van parlementaire enquête moet ook gegeven worden aan een minderheid van 20% van de Tweede Kamer.
2. Buiten-parlementaire acties zijn symptomen van een onvoldoende functioneren van parlementariërs en/of het parlementaire stelsel. Derhalve dient bevorderd te worden, dat het parlementaire spreken en handelen beter aansluit bij wat onder de burgers leeft. Deze acties dienen altijd geweldloos te zijn.

C. Binnenlands bestuur

Aan provincie en gemeente behoort een zelfstandige positie en een zo groot mogelijke taak te zijn toebedeeld, waar bij zowel de belangen van de hele gemeenschap als de bescherming van personen en samenlevingsverbanden zijn gediend. Immers, wat historisch en geografisch is gegroeid, doet recht aan het eigen karakter van kleine gemeenschappen.

1. In de gemeentelijke bestuurslaag waar de parlementaire democratie het best kan functioneren, omdat die het dichtst bij de burger staat, is een herindeling van met name de kleine gemeenten dringend vereist, teneinde als gemeente een samenhangend beleid te kunnen voeren. De bestaande procedure op het gebied van de gemeentelijke herindeling dient te worden vereenvoudigd en ingekort.
2. De huidige financiële verhoudingsregelingen moeten worden herzien om

provincies en gemeenten meer financiële zelfstandigheid te geven.

3. Gemeenten met meer dan 25.000 inwoners dienen te beschikken over een eigen politie-apparaat. De overige gemeenten in de provincie dienen via een samenwerkingsregeling tot een goed hanteerbaar regionaal politiecorps te komen. Salariëring en rechtspositie moeten in centraal overleg worden geregeld.

D. De overheid als werkgever

De overheid heeft ook een taak als werkgever. Zij dient ervoor te waken, dat deze taak vermengd wordt met andere taken. De overheid dient hierbij uit te gaan van een open overleg-structuur met de werknemers. De werknemers bij de overheid kan een algemeen recht op staking niet ontzegd worden. Bij stakingen, die het algemeen belang schaden of de veiligheid in gevaar brengen, dient de rechter zich over de rechtvaardigheid van de staking uit te spreken. Ook dient de overheid het voortouw te nemen bij de democratisering van de medezeggenschap van werknemers.

1. Overheidspersoneel dient eenzelfde overlegstructuur te krijgen als werknemers in de particuliere sector.
2. Er moet meer bekendheid gegeven worden aan de richtlijnen, hoe een bestuurs-ambtenaar en de politie zich dienen te houden bij een overheersing door een vreemde mogendheid.
3. De EVP wijst af dat de overheid steeds meer werknemers tot trendvolgers wil maken. De huidige tijdelijke wet (TWAGGS) moet zo spoedig mogelijk vervangen worden.

Hoofdstuk XIII

WIE ZAL DAT BETALEN

De EVP denkt, dat een voortzetting van het huidige bezuinigingsbeleid ongewenst is. Niet alleen vindt zij het tempo van de bezuinigingen maatschappelijk en economisch discutabel (bezuinigingen worden immers gevolgd door hogere werkloosheid, lagere belastingopbrengsten, waarna weer verdere bezuinigingen nodig blijken), vooral de manier waarop bezuinigd wordt, is voor een radicaal evangelische partij onaanvaardbaar.

De lasten van de crisis zijn de laatste jaren op de schouders van de zwaksten terechtgekomen. Dat het ook anders kan, wil de EVP met de volgende financieel-politieke beleidspunten laten zien:

De financiële politiek is voor de EVP een uitstekend middel om de door haar gewenste samenleving dichterbij te brengen.

Financiën is in ons economisch bestel de spil waar alles om draait. Niet alleen hebben omvang en bestemming van de uitgaven een directe uitwerking op de maatschappij, ook de manier waarop deze uitgaven gefinancierd worden, maakt politieke keuzes noodzakelijk. Hierbij kunnen typische EVP-waarden politiek vertaald worden. Dat betekent o.a. een handelen dat, in overeenstemming met de geest van het Evangelie, kiest voor solidariteit met de zwakken.

De EVP wil ernst maken met de inhoud van artikel 25 en 26 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, waarin wordt gesteld, dat eerst alle mensen dienen te beschikken over de essentiële goederen voor het menselijk bestaan, alvorens over wordt gegaan op de bevrediging van minder wezenlijke behoeften.

De financiering van overheidsuitgaven dient ook op een dusdanige wijze te ge-

schieden, dat zij een rechtvaardige en leefbare (wereld)samenleving naderbij brengt. Dit betekent bijvoorbeeld een belastingheffing naar draagkracht of kostprijshogende belastingen op ongewenste activiteiten (bijv. in de vorm van milieuheffingen).

De verhouding tussen inkomsten en uitgaven van de overheid dient zodanig te zijn, dat zij 's lands financiële en sociaal-economische belang op lange termijn het meest dienstig is.

1. De WIR moet worden afgeschaft, omdat zij niet voldoet aan de oorspronkelijke verwachtingen. Investeringsbeslissingen blijken niet of nauwelijks beïnvloed te worden door het bestaan van de WIR. De gelden die vrijkomen door het afschaffen van de WIR, kunnen gebruikt worden om een selectieve economische ontwikkeling te stimuleren.
2. De aftrekmogelijkheden op het inkomen moeten worden beperkt. De belasting- en premieheffing moet geïntegreerd worden.
3. Er wordt een maximum-inkomen ingesteld.
4. De sociale premies worden in het verloop over het gehele produkt geheven.
5. De uitgaven voor defensie worden met 1% per jaar verminderd, mede om aan te geven, dat vredespolitiek het tegenovergestelde is van het huidige NAVO-beleid.
6. De vennootschapsbelasting wordt verhoogd tot 48%.
7. De BTW op vervuilende en luxe artikelen moet verhoogd worden.
8. Aftrek van hypotheekrente moet worden beperkt tot hypotheek op eigen eerste woningen tot max. f.200.000.

9. Belasting-ambtenaren, die na een kostbare opleiding voortijdig het bedrijfsleven ingaan, dienen de kosten van de opleiding terug te betalen.
10. De fraude-bestrijding moet worden opgevoerd tot een niveau, waarop het resultaat voor de overheid maximaal is.
11. Vermindering van werkloosheid betekent kostenbesparing en de bestrijding van oorzaken van fraude betekent inkomsten-verhoging.
12. Mocht er de komende jaren ruimte ontstaan voor koopkrachtverbetering, dan wil de EVP die ruimte gebruiken voor zaken, die zij de hoogste prioriteit geeft: ontwikkelingshulp, werkloosheidsbestrijding. In geen geval mag die ruimte ten goede komen aan de hoogstbetaalden; er is genoeg gedenivelleerd.
13. Het financieringstekort moet geleidelijk worden teruggedrongen met maximaal $\frac{1}{2}\%$ per jaar.

INDEX

In deze index kunt u met behulp van een aantal trefwoorden de beleidspunten terugvinden die over het desbetreffende onderwerp gaan. De aanduiding is als volgt:

Trefwoord _____ VII.C.5,9
 Hoofdstuk _____
 paragraaf _____
 beleidspunt _____
 beleidspunt in dezelfde paragraaf _____

A

Abortus IX.C.2
 Adoptie XI.C
 Afghanistan III.E.3
 Afvalstoffen III.B.3
 IV.C.4
 IV.D.5,6
 X.A.6,7
 VI.D
 Alloctonen VI.A.2
 Arbeids- -markt VI.D.3,6
 -omstandigheden II.D.3,11
 II.E.2
 V.1
 X.A.16
 II.A.2,3,4,5
 -tijdverkorting
 (zie ook werkgelegenheid)
 Autogebruik III.B.4
 (zie ook verkeer) IV.D.8
 VIII.C.15

B

Basisinkomen II.C.5,6,7
 V.G.2
 VI.A.3
 Bedrijfsleiding II.D.2,6,7,8,9
 Belastingen XIII.2,6,8
 Bestrijdingsmiddelen III.H.10
 IV.C.3
 X.A.8,9
 Binnenlands bestuur XII.C
 BTW-tarief II.A.7
 IV.D.4
 XIII.7
 Buitenlandse politiek III.A

C

Consumentenbeleid II.E
 IV.A.1
 IV.G.2
 X.A.8
 Conversie II.B.1
 III.G.11
 Cultuur V.F.3
 VII
 Cultuurlandschap IV.B.4,5
 X.A.13

D

Deeltijdarbeid II.A.4,6
 II.D.1
 III.G
 Defensie III.G.13
 Defensiebelasting XII.A.1,2
 Deregulering III.G.7,10
 Dienstplicht IV.B.3
 Dieren IV.E.6
 IV.G
 X.B.5
 VI.F
 Discriminatie XI.A.12,13
 IX.C.3
 Draagmoeder VIII.C.11
 Dijkverhoging

E

Emancipatie V.F.2
 VI
 Energie IV.E
 -besparingen II.B.1
 (zie ook kernenergie) II.E.2
 IV.F.1,2,3
 X.A.10,11
 X.B.3
 Europese -gemeenschap III.B
 X.A.5
 -kernmacht III.G.2
 Euthanasie IX.C.1

F

Fiets zie Verkeer
 Financieringstekort XIII.13
 Fraudebestrijding II.A.9
 XIII.10

G

Gehandicapten VI.C
 VIII.C.3
 Gemeente IX.B.2
 XI.A.13
 XII.C.1,2
 Gewetensbezwaarden II.D.12
 III.G.7,8,9
 Gezondheidszorg IX.B
 Goederenvervoer VIII.C.8,14
 Gratieverlening XI.A.7
 Grondpolitiek X.A.14
 XII.A.2
 Grondstoffen II.E.2

H

Helsinki - slotacte van III.A.5,6
 Hergebruik II.B.1
 Herverkaveling IV.B.6
 X.A.12
 Huisvesting VI.B.9
 VII.C.5,7
 VIII.B
 IX.B.9
 Huursubsidie VIII.B.5

I			NCO	III.H.11
Inkomen	II.C		NAVO	III.G.5
basis- (zie basisinkomen)	VI.B.6		Nicaragua	III.E.2
minimum-	II.A.9			
modaal-	II.C.1,2		O	
maximum-	II.A.9		Ondernemingsraden	II.D.5
Indonesië	II.C.3		Onderwijs	V
Informatiebeleid	III.C.2		basis-	VI.A.1
Israël	VII.A		speciaal-	V.A
	III.D		voortgezet-	V.B
			hoger beroeps en uni-	V.C
J			versitair-	V.D
Jeugdbeleid	VI.B.9,10,11		vredes-	V.F
	XI.C.1		godsdiens-	V.A.6
Justitie	XI		Ontwikkelingssamenwerking	III.H
				IV.E.5
K				X.B.4
Kernenergie	IV.F.5		Oost-West-verhouding	III.A.3,4
Kernwapens (zie wapens - massavernietigings-)	VI.B			III.G.7
Kinderen	VIII.C.3		Openbaar vervoer	VIII.A.4,9
	XI.C.1			VIII.C.1,2,3,4,5,
	VI.A.6			6,7
Kinderopvang	VI.D.2		Ouderen	VI.E
Kleinschaligheid	VIII.C.9			VIII.C.3
	X.A.12		Overheid	XII
	II.A.9			
Koopkracht	II.C.1		P	
	XIII.12		Parlement	XII.B
Kunst	VII.B.3		Politie	IX.A.10
	VII.C			XII.C.3
				XII.D.2
L			Premieheffing	XIII.2.4
Landbouw	IV.B.6		Privatisering	XII.A.3
	IV.C			IX.B.4
	V.D.5		Produktiemethode	II.E.1
	X			IV.D.4
			Provincie	XII.C.2
M				
Markerwaard	VIII.A.2		R	
Medezeggenschap	II.D		Rechtsbescherming	V.H.3
Mediabeleid	VII.B			IX.C.1
Medicijnen	IX.B.6			IX.B.8
Mensenrechten	III.C			XI.A.6
Midden-Amerika	III.E		Reclame	VI.A.8
Midden-Oosten	III.D			VII.B.2
Milieu	II.B.1		Recreatie	V.H.2
	IV.A			IV.B.4
	X.A.6			VII.D
-educatie	IV.A.1			VIII.A.8
	IV.B.4		Remigratie	VI.D.3,4,5
-wetgeving	V.F.2		Ruimtelijke Ordening	VIII
	III.B.3			
	IV.A.3		S	
	XII.A.2		Sabbatsjaar	II.A.1
Multinationals	III.B.2		Sexuele geaardheid	III.C.4
				VI.F
N			Sociaal-economisch beleid	II
Natuurbescherming	IV.B			III.H.13
	IV.E.3,6,8		Sociale premie	II.A.8,9
	IV.G.4			XIII.4
	VIII.A.10		Sociale coöperatie	II.D.7

Sociale verdediging	III.G.14 V.H.2	Voedsel	IV.E.5 IX.B.12 X.A.1,2,3
Sociale werkvoorziening	VI.C.2,4	Volksverzekering	IX.B.4
Sport	VII.D.1 IX.A.5	Voordeurdelersregeling	II.C.9
Stadsvernieuwing	VIII.A.3 VIII.B.1	Vreemdelingen	VI.B.7 VI.A.5 XI.B
Stimuleringsmaatregelen	II.B.1 III.H.13 XIII.1	Vrouwen	III.H.14 V.F.2 VI.A VIII.A.6 XI.A.12 XI.B
Strafrecht	XI.A	Vluchtelingen	
Studentenvoorzieningen	V.G.4	W	
Studiefinanciering	V.G	Wapen-handel en industrie	III.G.11 III.H.12 III.G.1,3,4 IV.C.5 IV.D.7
T		Water	IX.A II.A VI.D.2 II.C.4 V.H VI.F.1 XIII.1 II.E.2 IV.F.2 VI.C.5,7 VIII.B.1,2,3,4
Technologie nieuwe-	II.D.1 III.G.1 IX.B.11 XII.D.3 VI.A.4 X.A.10,11	Welzijn	
Trendvolger		Werkgelegenheid	
Tweeverdienerswet		Werknemersverzekering	
Tuinbouw		Wetenschapsbeleid	
U		Wet gelijke behandeling	
Uitkeringen	II.C.8,9 III.H.15	WIR	
Unctad		Witmerk	
V		Woningbouw	
Vakbeweging	II.C.10 IV.C.1 IV.D.8 X.A.4 VIII.C.10,19 III.A.1 III.F VIII.A.7 VIII.C.16,17,18 VIII.A.7 VIII.C.18,19 VIII.C.12,13 IX.B.10 X.B	X/Y	
Veerdiensten		Z	
Verenigde Naties		Zendgemachtigden	VII.B.1,5
Verkeer		Ziektekostenverzekering	IX.B.4
auto-		Zigeuners	XI.B.6
fiets-		Zuid-Afrika	III.C.3
lucht-		Zure regen	III.B.3 IV.D.8 IV.F.6
Verslaving			
Visserij			

NOTITIES

31

1986..

EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ

Postbus 681
2501 CR DEN HAAG
Telefoon 070 - 645616
Postgiro 559552 t.n.v. EVP Den Haag